

Dret Romà i la seva recepció a Europa - Pepe Ribera

PRIMERA PART. HISTÒRIA DEL DRET ROMÀ

Introducció: la periodització i la organització constitucional

Introducció

Estudiem dret romà pels següents motius:

La influència del dret romà a l'Europa oriental al llarg de l'història

Llegenda mitològica de la creació de Roma

Distribució del territori als principis de Roma

Sistema polític de l'origen de Roma - característiques

Relació entre el dret i les divinitats a la Roma monàrquica

La formalitat a les figures importants

La base del dret públic, especialment el dret penal

Periodització

Períodes de la història del dret romà

Idees fonamentals de l'estudi de les èpoques

Organització constitucional

Les magistratures

El senat

Les assemblees populars

Orígen objectiu i subjectiu de la família a Roma.

LATINAJOS

LLIÇÓ 1: El ius civile de l'estat ciutat: 1) les XII taules; 2) evolució jurídica després de les XII taules.

Història del dret romà

Monarquia (753 - 510 aC)

Institucions

Fonts

República (510 - 27 aC)

Tribú de la Plebs

Magistratures

Fonts del dret durant la república

Les XII taules

La tradició de les XII Taules i la seva crítica

Contingut de les XII Taules

L'evolució del dret després de les XII Taules

Els edictes

Jurisprudència

Període de finalització de l'Imperi

LATINAJOS

LLIÇÓ 2: Ius civile, ius gentium, ius honorarium: 1) la contraposició ius civile - ius gentium; 2) la contraposició ius civile - ius honorarium.

Concepte de llei i dret

Dret objectiu

Dret subjectiu

Comparació a Roma

La contraposició ius civile - ius honorarium

La contraposició ius civile - ius gentium

La pluralitat d'estrats jurídics. El Dret imperial

LATINAJOS

LLIÇÓ 3: La jurisprudència romana: 1) els inicis; 2) la jurisprudència republicana; 3) la jurisprudència clàssica.

Inicis

Jurisprudència clàssica. Etapes de desenvolupament.

LATINAJOS

LLIÇÓ 4: El dret imperial: 1) legislació popular i senatorial durant el principat; 2) les constitucions imperials.

Legislació popular i senatorial durant el Principat

Les constitucions imperials

Drets indígenes i dret imperial

LATINAJOS

LLIÇÓ 5: Tipologia de fonts jurídiques: Costum; Llei; Plebiscit; Senatconsult; Edicte del Pretor; Jurisprudència; Constitucions Imperials; Compilacions de Constitucions imperials.

Definició de Font del Dret

Classificació de les Fonts

La Costum

Les Lleis

Els Plebiscits

Els Edictes

Els Jurisconsults

Els Senatconsults

Divisió històrica de les Fonts

Les Fonts durant la Monarquia

Les Fonts durant l'Imperi

LATINAJOS

LLIÇÓ 6: L'obra jurídica de Justinià: 1) l'època de Justinià; 2) el procés de la compilació; 3) la jurisprudència clàssica.

L'obra jurídica de Justinià

Obra jurídica - corpus iuris civilis

El procés de codificació: Codex, Digest i Institucions.

La compilació i el dret bizantí

LATINAJOS

SEGONA PART. INSTITUCIONS DE DRET PRIVAT ROMÀ

1. PERSONES

LLIÇÓ 7: La persona: 1) conceptes fonamentals: capacitat jurídica, capacitat d'obrar, status; 2) circumstàncies modificatives de la capacitat d'obrar.

La capacitat jurídica i d'obrar

La personalitat

La capacitat d'obrar

La ciutadania

Cives Romani

Latini

Peregrini

Esclau

Règim jurídic dels esclaus

La persona jurídica en el dret romà

LATINAJOS

2. DRET DE SUCCESSIONS

LLIÇÓ 10: Conceptes fonamentals: 1) successió universal; 2) hereditas i bonorum possessio; 3) delació de l'herència; 4) principis successoris romans.

Relació patrimonial

Efectes del matrimoni

3. PROCÉS CIVIL ROMÀ

4. COSES

LLIÇÓ 15: Concepte i classes de coses. (patrimoni)

Concepte de coses

Classes de coses

Fruits

5. DRETS REALS

Concepte

Diferències entre drets reals i drets d'obligacions/dret de crèdit

Característiques

Conceptes de mancipium, dominium, proprietas, possessio

Classificació dels drets reals

Drets reals plens

Drets reals limitats

Servituds

Usdefruit

Garantia

Altres drets:

LATINAJOS

La possessió civil: el corpus i el animus

Pèrdua de la possessió

Accions de defensa de la possessió - TUTELA de la possessió

TUTELA DE LA POSSESIÓ

LATINAJOS

La propietat

Classes de propietat

Limitacions del dret de propietat

Copropietat/Condomini

LATINAJOS

Adquisició de la propietat

Mode originari

Mode derivatiu

LATINAJOS

Accions en defensa de la propietat/accions de domini

Protecció de la propietat civil

Protecció de la propietat pretòria

Altres accions (però no són en defensa de la propietat)

LATINAJOS

6. DRET D'OBLIGACIONS

La obligació i l'acció

El compliment i extinció d'obligacions

Les fonts de les obligacions

Gayo

Dret intermig

Dret justinianer

LATINAJOS

Tipus de contractes

LATINAJOS

PRIMERA PART. HISTÒRIA DEL DRET ROMÀ

Introductori: la periodització i la organització constitucional

Introducció

Els romans van crear un dret que té unes institucions que encara són vigents. Estructura familiar, dret de contractes i obligacions, el dret de successions. El dret romà té molta influència en el dret vigent.

Estudiem dret romà pels següents motius:

- **El dret és essencialment un producte històric.** Ens ajuda a **entendre la llei actual** perquè el dret és un fenomen que es manté al llarg del temps com un fenomen que regula l'activitat social de les persones. El considerar la llei des d'un **punt de vista social no ens permet analitzar l'origen d'aquesta llei**, i d'aquí la **necessitat de analitzar la llei des d'un punt de vista històric**. Amb l'anàlisi de la llei a través de la seva **evolució històrica** es l'única manera de conèixer-la completament.

- **El dret romà és la base dels sistemes jurídics d'Europa.** Per això justifica també la importància d'estudiar els orígens del dret romà. La influència es nota molt al **dret civil català**, ja que les seves bases estan fonamentades en el dret romà i ha tingut una clara influència en l'embrió de l'actual codi civil de Catalunya, que és la compilació del dret civil de Catalunya de 1960.

▼ Històricament quin ha sigut un punt clau en el dret civil català, i què ha suposat?

Decret de Nova Planta - 1714: es produeix la desaparició de les institucions polítiques de Catalunya, i amb elles **despareix la possibilitat d'evolució i modernització del dret civil català**. Des d'aquell moment, el dret civil català queda **congelat** i ens veiem en la necessitat d'aplicar ell dret històric al llarg de casi bé 250 anys. Aquest dret històric es fonamenta amb totes les fonts basades en el dret romà. D'aquí sorgeix la **necessitat d'acudir a les fonts històriques per resoldre les qüestions jurídiques civils aquí a Catalunya**. Serà al **1960** quan es promulga la **compilació de dret civil de Catalunya**. Època de Franco, serà l'embrió de l'actual codi civil de Catalunya.

▼ Com es diu el període en el que es va congelar el dret català?

Període de **IURIS CONTINUATIO**, quan es va congelar el dret des del Decret de Nova Planta.

▼ Què diu en el codi civil de Catalunya i al código civil sobre la importància històrica?

Ho trovem a l'article **111.2 del codi civil de Catalunya: per tal d'aplicar el dret civil de Catalunya s'ha d'interpretar i integrar d'acord amb els principis generals que l'informen prenent en consideració la tradició jurídica catalana**.

També el **código civil** ens justifica la importància d'aquest dret històric quan en el seu article 3r ens parla que **un dels elements que haurem de tenir en compte en el moment d'interpretar una norma és els antecedents històrics**.

▼ On va tenir més influència el dret romà: al codi civil català o al código civil? Per què?

El código civil també manté una forta influència del dret romà però **més destacada és la influència que el dret romà manté en el dret civil català**.

Això és degut a que després del **IURIS CONTINUATIO**, per poder crear un codi civil català va sorgir la necessitat d'acudir a les fonts històriques.

- El **dret romà com una base d'influència en el dret europeu** és el que **ha inspirat la necessitat de crear, dins de la Unió Europea, unes normes comuns de dret civil**.

- L'**ús d'una terminologia comuna dins dels drets europeus**. Així com el llatí és el idioma oficial de l'església, les institucions romanes també són institucions comunes dins dels diversos sistemes jurídics europeus.

- El dret romà **és un dret eminentment pràctic i amb aquest cas un dret amb una gran casuística** de tal manera que és un dret que s'aproxima al sistema jurídic anglosaxó. De tal manera que les **normes del dret romà són d'una regulació molt àmplia que ens permet trobar solucions a les diferents situacions plantejades**. I això ens ha de **permetre interpretar adequadament les diferents institucions jurídiques**, de tal manera que podrem **interpretar adequadament la voluntat del legislador en el moment de crear les lleis**.

La influència del dret romà a l'Europa oriental al llarg de l'història

Des del nostre territori tenim evidències de la clara influència de l'imperi romà no solament al dret, sino al llarg de la nostra història. Tampoc podem deixar de banda la **influència de Roma a l'Europa oriental**. (Palestina, Israel, Turquia, Àsia menor,...) La influència també es manté a l'Àsia menor però va entrar en **decadència amb motiu de la revolució russa** (1917), en la que **xoca frontalment la revolució amb el concepte de propietat privada** que és un concepte que van desenvolupar dins **del dret romà** i per tant que va tenir en el mateix una àmplia regulació. Avui, amb la **caiguda de la URSS**, **el dret romà torna a recuperar la seva importància** dins de l'Europa oriental.

Llegenda mitològica de la creació de Roma

La llegenda de **Ròmul i Rem i la llova**. L'origen de roma, des del punt de vista mitològic, es remonta a la **Guerra de Troya**. Allí, un heroi troià anomenat **Enees s'escapa** de la destrucció de la seva ciutat i amb la seva **família** s'estableix a la **vora del riu Tiber** i desenvolupa allà l'origen de la ciutat. Allí, **anys després un descendent d'Enees que és rei, és derrocat pel seu germà**. Una **filla** d'aquest rei destronat **té dos fills del deu Mart** (déu de la guerra). I aquests 2 fills que té són els anomenats **Ròmul i Rem**. Aquests 2 són **abandonats** amb un cistell al **riu Tiber** i són **salvats per una llova** que els hi dona llet. Quan son grans, **tornen a la ciutat per recuperar el tron reial** que va perdre el seu avi. Al tornar **funden** els territoris de l'actual **Roma** i funden la seva ciutat.

Fundació de Roma

- **Ròmul marca el perímetre**, les muralles de la nova ciutat. Estableix un **principi de propietat**, amb una línia que diu quins seràn els límits de la nova ciutat. Un cop fet això, Ròmul adverteix que **donarà mort a tot aquell que traspassi les muralles**. El seu germà **Rem**, amb un acte de reveldia, **travessa la línia marcada**. Llavors **Ròmul el mata** i llavors **bateja la nova ciutat** amb el nom de **Roma**. I es converteix en el primer rei de la ciutat de Roma. Se'l considera el **creador i fundador** del famós **senat** de roma i el fundador de les primeres **legions romanes**. A la **nova ciutat**, s'hi estableixen tota classe d'homes. És **lloc d'acollida** de refugiats, d'esclaus i de perseguits per la justícia. **Com faltaven dones, les van segrestar**. Històricament es fixa com a data de fundació l'**any 753 a.C.**

Distribució del territori als principis de Roma

- Roma ja està fundada, és un **territori privilegiat**. És coneguda com la **ciutat dels 7 turons**. S'hi van reunint una sèrie de **tribus** que són els que aniràn poblant i desenvolupant la ciutat de roma. Els diferents estaments socials d'aquestes tribus **aniràn ocupant els diferents territoris de la ciutat en atenció a la seva situació més o menys privilegiada**.
- Un gran riu comporta l'existència de **terrenys pantanosos** i d'aquí la necessitat de **crear infraestructures** que permetin l'aprofitament d'aquests terrenys. I d'aquí la necessitat d'establir les primeres infraestructures que permetin drenar aquestes aigües pantanoses. Serà l'origen de l'anomenada **cloaca màxima**. Se li atribueix a **Tarquino el Antiquo**.
- Ròmul marca el **perímetre de la ciutat**, de tal manera que el perímetre vindrà a marcar les diferents activitats que els ciutadans de Roma porten a terme. Dins de la ciutat trovem un lloc on **el ciutadà romà desenvolupa la seva activitat de forma pacífica** i regulada pel que serà l'embrió u origen del dret romà.
- **Més enllà d'aquest perímetre trovem un territori lliure però que en tot cas la ciutat de Roma pretén mantenir sota la seva influència**. És el lloc on es desenvoluparà les **activitats agrícoles** que permeten la subsistència de la ciutat. I aquest territori, tot i estar fora de la ciutat de Roma serà **defensat per la força** davant de qualsevol atac de les tribus estrangeres. Serà aquest sentiment el que donarà origen a la voluntat d'expansió del territori i per tant origen a l'imperi romà que tots coneixem.

Sistema polític de l'origen de Roma - característiques

El sistema polític de l'origen de Roma es fonamenta amb un **sistema monàrquic**. La ciutat demana per la seva estructura una **organització política, religiosa i jurídica**. La monarquia és la base política en que

s'estructura la majoria de les tribus que coneixem. La paraula rei, que ve de la paraula indoeuropea **Rex (el que guí el camí recte)**. Aquest sistema, **no** l'hem de conceptualitzar des del punt de vista del concepte de **monarquia absoluta**, sino que **aquesta monarquia es fonamenta en la voluntat de trobar un príncep que sigui el més adequat en aquell moment per ostentar aquell càrrec**. De tal manera que el rei és **únic i vitalici però no** és una realitat **hereditària**. La selecció del rei es fonamenta en trobar la persona més preparada en aquell moment. Es farà **triant a una persona que destaquí** d'entre els altres membres de la tribu. Ja sigui **militarment o** perquè hagi sobresortit com **heroi** al camp de batalla. Aquestes circumstàncies són les que permetran saber qui serà el nou rei de Roma. **No** serà elegit per unes **eleccions**, però sí que a la proposta del nou rei el poble el reconeixerà per **aclamació popular**. **Primus inter pares**

Relació entre el dret i les divinitats a la Roma monàrquica

En un **principi** la estructura jurídica **sorgeix com un dret laic** (no religiós). Però d'alguna manera, **per donar formalitat a algunes institucions d'influència religiosa, es van fonamentant en un principi formal que es coneix com FAS**. Aquest element religiós inspirarà un **element formal** a determinades institucions jurídiques. El **FAS era el dret manifestat pels deus**. Era **donat pels sacerdots**, i es contraposava al dret humà o *ius* com a dret diví.

La formalitat a les figures importants

Això ens portarà que algunes figures que es van creant dins del dret romà demanaran per la seva importància una determinada formalitat.

- La **publicitat**, de tal manera que figures tant essencials com pot ser **la voluntat testamentària o la adopció s'imposarà que la mateixa sigui realitzada de forma pública davant d'aquestes autoritats religioses**. Serà l'element **per recollir la veritable voluntat de l'individu**.

La base del dret públic, especialment el dret penal

Des del punt de vista del dret públic en especial dret penal, l'embrió del dret romà és el **mateix que trovem en moltes altres cultures de l'època**. I així com a **principi fonamental** d'aquesta jurisdicció penal trovem la coneguda **lleï de talió (ull per ull, dent per dent)**. De tal manera que a l'origen primogeni del dret romà trovem aquesta norma que sanciona les conductes criminals.

Periodització

Períodes de la història del dret romà

La història del dret romà està dividida en períodes, tot i que en la realitat històrica el **trànsit d'una època a una altra és fluid**. Els períodes són els següents:

- **Època de l'Estat-ciutat: el Dret romà arcaic**. (fins el **primer terç** del segle **III a.C.**) Des de la data de **fundació de Roma**.
- **Època de l'imperi universal: dret preclàssic i clàssic**. (fins el **primer terç** del segle **III d.C.**) Des de la **primera guerra púnica**.
- **L'estat romà tardà: el dret postclàssic**. (fins el **segon terç** del segle **VI d.C.**) Des de l'**anarquia militar**. L'Estat absolut.

Idees fonamentals de l'estudi de les èpoques

En quant a l'estudi de les èpoques, podriem resumir-ho en 2 idees fonamentals:

1. L'organització de l'Estat romà reflexa una evolució en que **Roma passa de ser un Estat-ciutat a ser un Estat territorial**.

2. L'ordenament jurídic romà està format en una època ja avançada per una **pluralitat d'estrats** (ius civile, ius honorarium, Dret imperial) que han anat sorgint successivament, per sobreposarse uns a uns altres.

Organització constitucional

Les magistratures

Responsabilitat política i administrativa. Exerceixen **en nom de la República**.

Elegibles, anuals, col·legials (dos magistrats ocupen conjuntament el càrreg), **gratuïtes**.

Denominacions referents al **PODER** dels **magistrats romans**:

- **Potestas: tots** els magistrats, ja que exerceixen tots el seu poder en nom de la república.
- **Imperium:** dictador, còsuls o pretor. **Cúspide** de l'organització.
 - **Imperium militar - en guerra:** poder del general **al camp de batalla**. De vida i mort sobre els soldats.
 - **Imperium domi - en pau:** *domi* significa **casa**. Estava **limitat per l'anualitat, la col·legialitat**, i per la **provocatio ad populum** (possibilitat del condemnat a mort d'apelar davant els comicis - assemblees romanes)

L'imperium comprèn les següents **facultats**:

- Dret a convocar al poble i al senat - **ius agendi cum populo et cum senatu**
- Facultat de "dir dret" - **iurisdictio**
- Poders represius - **coercitio**
- Dret a dictar edictes - **ius edicendi**
- Dret a fer presagis endivinant la voluntat dels deus

Segons **MOMMSEN**, les magistratures es poden dividir de la següent forma:

- **Ordinaries**
 - **Permanents** → són les que funcionen com:
 1. **Consulat:** s'escollien **2 consuls** cada any.
 2. **Pretura:** administra justícia a Roma (**ius dicere**). En un principi existirà el **pretor urbà** (administrarà justícia), però amb el temps apareixerà el **pretor peregrí** (per administrar justícia amb estrangers).
 3. **Cuestura:** els **cuestors** són els **ajudants** dels **còsuls**. Investigaven els criminals i administraven el tresor estatal.
 4. **Edilitat:** els edils **organitzen** la policia, aprovisionen amb aliments la ciutat i organitzen els jocs públics.
 5. **Tribú de la plebs:** va sorgir revolucionariament. Podia **vetar** amb la **intercessio** les **actuacions** dels **magistrats** més alts. Protegien al ciutadà desvalit i podien **convocar** a la **plebs al senat** (**ius agendi cum plebe et cum senatu**).
 - **No permanents** → el **ensor**. Actualitzaven periòdicament el cens dels ciutadants i dividien aquests en **classes segons riquesa**. Preservaven costums.
- **Extraordinaries:** podria ser la **dictadura**. Quan hi havia una situació de perill, el consul podia sol·licitar el nomenament d'un dictador que exercís durant 6 mesos.

*L'actuació dels plebeus a Roma comença a ser important a partir del 367 a. C. amb les "**leyes Licinias Sextias**". Ara els consuls seràn un patrici i un plebeu.

El senat

En un principi, era un consell "d'ancians" i **patricis (patres)**. Però amb la lluita de les classes, els **plebeus** van acabar incorporantse (**conscripti**). Té **càrreg vitalici a diferència dels magistrats**.

Les **decisions del senat (senatus consulta)** es basen en la seva **auctoritas (prestigi moral)**. Basat en això, el senat tenia influència i presió sobre els magistrats.

El senat, llavors, és l'autèntic cervell del poder executiu, i el braç executor de les decisions del senat és el magistrat. I per això les competències del senat són tan variades.

Les assemblees populars

El poble romà no tenia dret a reunir-se per pròpia iniciativa. Només qui tenia l'imperium podia convocar-lo.

Segons la forma d'agrupació del poble:

- **Comicis Curiats:** tenien les competències de l'**asentiment** a la **adrogatio** (adopció d'un fill com hereu) i la **lex curatia de imperio** (acte per investir el poder del soberà).
- **Comicis Centuriats:** hi ha una **agrupació de classes** segons **fortuna**, i segons la seva fortuna haurà d'aportar una **determinada quantitat de centuries**. Les centuries tenien una **doble funció**:
 - **Militar** → unitats de reclutament de l'exèrcit.
 - **Política** → **unitats votants**.

La primera classe és la que tindrà el màxim poder, i ja tenia assegurada la majoria absoluta, pel que les classes més baixes a vegades no tenien la oportunitat de votar.

Podrà **votar lleis proposades per magistrats**, i també **escollir-los**.

- **Comicis Tributa:** imposaven **penes pecuniàries** i la elecció dels **magistrats menors**.
- **Concilis de la plebs:** (durant el s.V) elecció dels **magistrats plebeus** i **votació en plebiscits *lex Hortensia**.
- **Continiones:** assemblees **no formals** per comunicar algo al poble.

Orígen objectiu i subjectiu de la família a Roma.

La **ciutat** de roma és el **propi estat**, llavors hi ha un dret propi. L'estructura del naixement de Roma es trasllada a la família del dret romà. La idea de **governació per objecte de mèrit** es trasllada a la família dins del dret romà. **BINA IUGERA:** consisteix en atorgar a cada ciutadà el **ORTUS**. Entrega a cada ciutadà romà d'un **terreny que li hagi de permetre subsistir i mantenir la família** de la que forma part. Aquest terreny (hort) es considera un **dret hereditari** (susceptible de ser traslladat als seus hereus per després de la mort del pater familias).

Pero l'estructura familiar ja ens ve de civilitzacions d'abans de Roma, totes elles fonamentades en un **principi de domini** o superioritat **de l'home respecte la dona** (mitologia de tots els pobles es basa en una divinitat masculina més forta respecte les divinitats femenines en que es fonamenten sota la idea de la fertilitat). **L'home** és el que **cultiva la terra** i per tant el que **dona aliment** a la família per sobreviure. Sobre aquesta activitat és l'origen del poder que s'atorga al **PATER FAMILIAS**. Al pater familias li faltaria tenir una parella per formar una família. Curiosament, en el moment del naixement de la ciutat de roma s'imposa en el moment de constituir la família que s'ha de trobar una **esposa** que **es valora pels valors** de la **castedat** i **l'austeritat**. A Roma hi havia normativa que regulava la vestimenta de les esposes i les seves joies, pero va acabar sent derogada.

L'esposa, en el moment del **matrimoni**, quedava **sotmesa** el poder del **pater familias**. No sempre estava mancada absolutament de capacitat, encara que al llarg de la seva vida sempre quedava sotmesa a l'home de la seva família. En algunes **ocasions**, **l'esposa** mantenia la **sumissió** al seu **pare sense** quedar **vinculada** al seu **marit**. Això es produïa habitualment **quan** l'esposa formava part d'una **família benestant** (patricia), que preferia mantenir la vinculació amb la família d'origen. L'esposa, quan quedava sotmesa a l'autoritat de l'espós, quedava sota la sumissió del poder anomenat **MANUS**. Això simbolitza el **poder del marit sobre la dona**. És una entrega de possessió **del pare a l'espós**.

Aquesta esposa es buscava a partir d'uns principis bons ja que **es tractava de construir una família**, a partir de la **procreació**. En el moment de l'entrega de l'esposa al marit, es realitza la **unió** d'aquesta nova parella des d'un punt de vista **espiritual**, i així trovem **elements essencials** d'aquest matrimoni 2 aspectes:

- **HONOR MATRIMONI**: el marit **presenta a l'esposa en societat** com a la persona que ha escollit com esposa legítima.
- **AFFECTIO MARITALIS**: voluntat de la parella d'iniciar de forma continuada aquesta vida en comú i per tant, la **voluntat de formar una nova comunitat familiar**.

A Roma, a partir d'aquest matrimoni (que no hi ha una cerimònia formal), sorgeix la **pressunció de filiació legítima**: si la concepció del **fill** es produeix **amb anterioritat del matrimoni**, es podria pensar que és un fill **ilegítim**. I això encara es té en conta.

A l'igual que al matrimoni hi ha aquests 2 elements espirituals, pel que fa a l'afiliació sorgeixen elements espirituals que li donen legitimació. D'aquesta manera el **pater familias**, amb el **naixement d'un nou fill**, el **presentarà en societat** i en aquest acte simbolitza el **reconeixement** d'aquesta **filiació**.

A Roma **originàriament no** estava acceptat **l'abortament**. Si l'objectiu de la família era la procreació, i formar una estructura de poder el vers el pater familias, l'abortament es considerava un **atentat al poder estructurat** en favor del **pater familias**. No serà ja fins **abançat l'imperi**, que aquest abortament és **reconegut**.

Element "polític": I el poder que té el pater familias, també s'exten a tot allò que afecta o vincula a la família. De tal manera que el **pater familias** comprèn el seu **poder** no solament a l'esposa sino **a tot el conjunt de persones que estan sota la seva potestad i vinculat a ell**, sota un principi de vincle per raó de **sang o naixement** o per un vincle sorgit per un **acte jurídic**. Així, aquest pater familias, comprèn el seu poder sobre els **fills**, els **nets** i també en el **domini de la casa i propietats** que l'envolten. Aquest poder que Roma atorga al pater familias sorgeix per determinades idees o principis una primera a l'**estructurar la família com un petit estat**. El pater familias es constitueix com el "**rei de la casa**". És el jefe de l'estructura familiar i com a tal, governa sobre la mateixa.

Element econòmic: L'estructura econòmica. Originàriament es concedeix al **pater familias l'ORTUS**, aquest element justifica que el pater familias mani sobre ell en tant que **permetrà la supervivència de la família**.

Element religiós: el **pater familias** hostenta també l'**autoritat religiosa**. Serà el pater familias l'**encarregat de gestionar els actes religiosos** que es celebraran en benefici de la família.

Podem veure la **discriminació cap a la dona**.

Hem vist que a l'home se li atorguen els poders més aplis sobre la seva família. El pater familias, es regeix com a veritable autoritat dins de l'estructura familiar de tal manera que la seva **descendència vivien sotmesos a l'autoritat del pare mentre aquest estigués viu**. La seva capacitat jurídica quedava en suspens fins al moment de la seva defunció.

Aquest **pater familias**, com a gestor que era de la **unitat productiva de la família**, imposa el seu **poder** tant sobre els **elements patrimonials** com sobre els **elements personals**. El pater familias, que sorgeix amb l'otorgament de l'ORTUS, amb l'ORTUS ha d'iniciar una unitat productiva, i per tant, aquest pater

famílies exten el seu poder sobre la casa, sobre la finca, els estables, animals, esclaus, i les eines de cultiu. A l'igual que el rei ha d'acreditar per accedir al càrrec aquella capacitat de lideratge, el **pater familias també haurà d'acreditar la seva capacitat per exercir l'activitat agrícola, la capacitat de poder alimentar la família**. I alhora, si és possible, la capacitat de poder **produir un excedent** en aquesta activitat que li permeti obtenir una rentabilitat econòmica. Aquest pater familias, alhora de ser el "rei de la casa", també és una autoritat de **caràcter religiós** perquè a més d'acreditar la capacitat de bon agricultor, també se li atorga l'autoritat de caràcter religiós. A més de ser un bon pagès, se li otorga la facultat de realitzar els actes religiosos que puguin afectar a la família i a les seves propietats. (amants dels sacrificis en favor dels Déus). En aquest cas, el pater familias havia de ser **coneixedor dels actes litúrgics** que s'havien de portar a terme en favor de la família i del patrimoni. De tal manera que aquesta activitat religiosa tenia l'obligació del pater familias de realitzar **cerimònies religioses, sacrificis**, per aconseguir la protecció dels Déus i així la **bona salut de la família, animals** i aconseguir **bones collites** que hagués de permetre la **subsistència d'aquesta família**.

La importància d'aquests actes en quant a la discriminació de la dona, és que **en aquestes actes de sacrificis la dona no hi era present**.

LATINAJOS

MOTIUS PER ESTUDIAR EL DRET ROMÀ

- ▼ Període quan es va congelar el dret des del Decret de Nova Planta

IURIS CONTINUATIO

- ▼ Dret dels Déus

FAS

MAGISTRATURES:

- ▼ Possibilitat del condemnat a mort d'apel·lar davant els comicis - assemblees romanes
provocatio ad populum
- ▼ Dret a convocar al poble i al senat
ius agendi cum populo et cum senatu
- ▼ Facultat de "dir dret"
iurisdictio
- ▼ Poders represius
coercitio
- ▼ Dret a dictar edictes
ius edicendi
- ▼ Dret a administrar justícia a Roma
ius dicere
- ▼ Mecanisme amb el qual el tribú de la plebs podia vetar les actuacions dels magistrats més alts
intercessio
- ▼ Dret a convocar a la plebs i al senat
ius agendi cum plebe et cum senatu

SENAT:

- ▼ Consell "d'ancians" o patricis

patres

- ▼ Incorporació dels plebeus

conscripti

- ▼ Decisions del senat

senatus consulta

- ▼ Prestigi moral

auctoritas

ASSEMBLEES POPULARS:

- ▼ Adopció d'un fill com hereu

l'assentiment a la adrogatio

- ▼ Acte per investir el poder del soberà

lex curatia de imperio

- ▼ Llei amb la que es va crear el concili de la plebs

lex hortensia

ORÍGEN OBJECTIU I SUBJECTIU DE LA FAMÍLIA A ROMA:

- ▼ Consisteix en atorgar a cada ciutadà el (terrenys per poder subsistir)

BINA IUGERA ,ORTUS

- ▼ Figura de l'home que cultiva la terra per donar aliment a la seva família

pater familias

- ▼ "Possessió" de la dona que passa del pare de la dona al marit de la dona. El pare cedeix la responsabilitat de la seva filla al marit de la seva filla

MANUS

- ▼ Elements essencials del matrimoni

- **HONOR MATRIMONI** → marit presenta a l'esposa en societat
- **AFFECTIO MARITALIS** → voluntat de formar una nova comunitat familiar

LLIÇÓ 1: El ius civile de l'estat ciutat: 1) les XII taules; 2) evolució jurídica després de les XII taules.

Història del dret romà

Monarquia (753 - 510 aC)

El **govern** de la ciutat va ser **eficaç**, però cada cop hi havia **reis més autoritaris** i dictatorials, situació **instostenible** que posteriorment ens va portar al període de la república. És en la **fase final** d'aquesta monarquia quan té **reis més guerrers**. És l'origen del **poder militar** i del **naixement de l'imperi**.

Institucions

1. **Comicis: assemblees populars** en el que la **plebs** es reunien per **prendre decisions i iniciatives legislatives**. En un origen **s'estructuraven a través de les tribus** que van donar a l'origen coneixement a la ciutat de roma. En un principi van ser 3 tribus:

- **Llatins**
- **Etruscs**
- **Sabins**

Roma creix amb nova població, que originàriament no forma part d'aquestes tribus i la **necessitat de reestructurar aquests comicis, en atenció a la capacitat patrimonial** més o menys àmplia que pogués tenir cada ciutadà. ***Comicis centuriats**.

2. **Senat**: En aquest període, es considera que es crea aquesta figura. **Ve de la paraula ancià**, que vol dir persona **amb experiència**. Ve a ser que es reunia la **gent gran** per demanar consell. En contra del que es pugui considerar, el senat no és un parlament, no és un organ legislatiu, **simplement és un òrgan consultiu** que augmentarà o disminuirà el seu prestigi en atenció dels membres que el componen. Tenia competències: **política exterior, matèria impositiva, i la decisió d'entrar en guerra amb l'enemic**. Serà **al final de l'època imperial** quan el senat assumeix certa **capacitat legislativa** i amb ella la **decadència** d'aquesta institució en tant que s'estableix aquest senat com un element de **defensa** dels privilegis de les **classes benestants**.

Fonts

En aquest període de monarquia, Roma estableix les seves **fonts jurídiques** a través del que es coneix com a **MORES MAIORUM: costum dels avantpassats**. Roma, en els seus orígens, des del punt de vista jurídic, queda estructurada a través d'aquest costum.

República (510 - 27 aC)

Aquesta fase destaca per la important **lluita** entre la **plebs** vs **patricis**. Originàriament, els **patricis** són els que **tenen realment el poder** dins de la ciutat de roma, de tal manera que només els patricis podrien arribar a ostentar els **càrrecs més alts** en la ciutat de Roma.

Lluita de caràcter polític: Roma creix amb nousvinguts, i es genera tota una **població** que **reivindica** els seus **drets**. Això portarà a un llarg període de **lluita de caràcter polític** i conquesta del poder entre els patricis i els plebeus. Els **plebeus reclamen** poder accedir a **càrrecs polítics i religiosos** que estaven atorgats pels patricis.

Lluita de caràcter econòmic: ja que també volen participar en el **repartiment dels nous territoris** que Roma aconsegueix.

Lluita de caràcter jurídic: Des del **punt de vista jurídic**, demanen que s'estableixi un **reconeixement de drets** en favor dels **plebeus** per tant, podriem dir-ne, un principi d'**igualtat entre plebeus i patricis**. Aquesta lluita porta a la creació de la figura del **TRIBÚ DE LA PLEBS**, en aquest cas una institució política que estarà caracteritzada d'**immunitat** a l'igual que els altres càrrecs polítics o magistratures de roma. Aquest tribú de la plebs creat en **defensa** dels **interessos** dels **plebeus**. Així aquesta lluita portarà a la creació d'una serie de **lleis** que vindrà a **reconeixer els drets i a suprimir les discriminacions** que existien **entre** aquestes **classes** que hem anomenat **patricis i plebeus**.

Tribú de la Plebs

Al **Tribú de la Plebs** se li va reconeixer els **mateixos privilegis** que tenien tots els **càrrecs de les magistratures**, osigui el privilegi de ser **inviolable *inviolabilitat - constitucional**. Per tant, això suposava que en tant que durés el seu càrrec no podia ser perseguit per la llei.

Magistratures

Aquest Tribú de la Plebs s'emmarcava dins del que anomenem les Magistratures en el dret romà. Les **Magistratures** eren els diversos càrregos polítics i judicials que es van constituir a Roma i que, en aquest cas, eren els veritables òrgans que **feien funcionar el sistema polític i judicial** de Roma. Els càrregos de les Magistratures **s'exercien a través del CURSUS HONORUM**. No eren càrregos en els que s'accedien per influències o prestigi que pogués tenir la família de la persona, era **veritablement una carrera política** a la que s'hi accedia principalment per la **pròpia capacitat** de l'individu. Roma, en els seus inicis, ja va tenir un sistema polític de monarquia i, en aquest cas, a la seva estructura política, sempre va voler rebutjar que les persones poguessin accedir als càrregos simplement per influència o per via hereditària. En aquestes cas es procurava **elegir els càrregos entre persones que haguessin acreditat la seva vàlua**.

Les Magistratures, tot i que van evolucionar al llarg de la història de Roma i que la seva influència va anar desapareixent al final de l'Imperi, totes elles van mantenir uns **elements**:

1. Els Magistrats eren **elegits pel poble de Roma**, elegits d'una **forma democràtica** (el que es podia entendre en aquell moment per democràcia - **només votaven les classes privilegiades**). Eren les classes més riques les que tenien un vot de qualitat i també les que podien accedir a les Magistratures de més prestigi. No serà fins **més avançat l'imperi** quan es reconeixerà el **dret dels plebeus** a accedir a qualsevol càrreg i, en aquest cas, la possibilitat d'accedir als plebeus a les magistratures de més prestigi.
2. Les Magistratures tenien un **termini de duració**. La voluntat a Roma era que els càrregos **no fossin vitalicis**, que no es perpetuessin al llarg del temps, amb la voluntat de que aquesta renovació dels càrregos havia de permetre que els mateixos estiguessin ocupats per les persones amb **millor capacitat**.
3. Que aquestes magistratures eren **colegiades**. No eren unipersonals, això vol dir que els diversos **càrregos estaven ocupats, com a mínim, per 2 persones**. Era una forma **d'impedir els abusos** en l'exercici dels càrregos d'aquestes magistratures.
4. El **caràcter inviolable del càrreg de la magistratura**. Els magistrats, **durant el termini de l'exercici del seu càrreg, no podien ser acusats davant dels tribunals ni portats a judici**. En aquest cas, era un privilegi que havia de permetre l'exercici, de forma independent, del seu càrreg. Eren inviolables durant el termini del seu mandat però aquesta inviolabilitat **desapereixia en el moment que cessaven en el seu càrreg**. Llavors era inevitable que en l'exercici d'aquesta magistratura procuressin no enfrontar-se contra les classes benestants que podien exercitar accions contra ells al finalitzar aquest càrreg. La única solució era anar-se presentant successivament a diferents càrregos de magistrat per poder mantenir la qualitat de inviolable.
5. **No eren càrregos remunerats**. S'accedia a les magistratures **com una posició de prestigi** i, en aquest cas, sobretot a l'origen de l'imperi, poques persones podien accedir als càrregos de les magistratures. Principalment perquè la **campanya electoral** era molt **costosa** i per tant **no totes les classes socials podien accedir** a la carrera política o a les magistratures.

Fonts del dret durant la república

En aquest període de la república junt a les Magistratures es consoliden **2** de les **fonts del dret** que avui per avui es recullen encara com a fonts de l'ordenament jurídic:

- a. El **concepte actual del costum**. Que venia a ser la tradició dels avantpassats. La tradició jurídica que arrossegava el poble de Roma → **mores maiorum**
- b. El **concepte de la llei**. En tant que aquesta llei és una disposició que emanava del poble a través dels anomenats comitès. Aquestes lleis es redactaven amb **3 parts**:
 - a. Una **primera** en la que **es recollia el nom del magistrat que proposava aquesta llei i la data de la seva votació**. Algunes institucions creades a Roma, avui per avui encara es coneixen amb el nom

del magistrat que les va crear - Ex: responsabilitat aquiliana.

- b. Una **segona** en que es recollia el propi **text legal**, la norma en qüestió. La part més destacada de la llei.
- c. Una **tercera** que venia a recollir les **sancions**. Quina era la responsabilitat en que podia incorrer una persona davant l'incompliment d'aquesta llei i quina era la sanció que se li podia aplicar.

Les XII taules

De les lleis romanes, cal destacar la llei de les XII taules. **No es conserva el text íntegre** d'aquesta llei però sí que tenim referència de la seva existència i el seu contingut a través dels historiadors i comentaristes de l'època.

Ve d'aquesta llei la **primera codificació important** de l'Imperi romà, i quedava **vinculat a aquesta ja siguin patricis o plebeus**. Aquesta llei de les XII taules eren **exposades en un lloc públic** de totes les ciutats per a que poguessin ser conegudes per la ciutadania. Venien a complir el **principi de publicitat** que avui per avui impera a tots els ordenaments jurídics.

Aquesta llei no tenia únicament un contingut en matèria de **dret civil**, sino que recollia també normes de dret públic. Així, per exemple, recollia normes relatives al **dret de família, dret de propietat, dret penal**, i normes de **dret públic** i també **religiós**.

La tradició de les XII Taules i la seva crítica

A mitjans del **segle V aC**, va aparèixer la llei de les XII Taules. Va constituir el fonament del **ius civile**. És una **recopilació de costums vigents**. La gent les va considerar la **base** del dret.

Se sap que és una **lleï molt antiga** degut a que **creu en les arts de la magia**. Però lo més clar va ser que els plebeus volien un dret segur i fixe per escrit, per garantir així una aplicació igualitària. Per tant, **limitaven la llibertat dels pontífics** al tenir el **monopoli de la jurisprudència**.

Contingut de les XII Taules

Aquesta llei s'ha conservat en fragments. És un estil arcaic. Ho dividim en una **systemàtica moderna**:

- a. **Dret Processal**: basat en el sistema de les accions de llei → son **formules processals** i actuacions prescrites a les parts per la defensa del propi dret.
- b. **Dret penal**: l'estat només intervé quan hi ha un delictes que directament l'afecta. Es basa en 2 principis: el **Talió** i la composició.
- c. **Dret de família i herència**: lo decisiu no era el parentiu, sino el fet d'estar sotmeses varies persones a la **patria potestas** del **paterfamilias**.
- d. **Dret de coses/civil**: la llei separa propietat de possessió, i també es tenia en compte el dret del veïnatge. **res Mancipi - res nec Mancipi**.
- e. **Dret de obligacions**: era necessari un acte formal, generador de responsabilitat → per això servia el **nexum** (un negoci vinculava al deutor i al creditor)
- f. **Dret funerari**: es limitava el luxe i la ostentació als **enterraments**.

Al llarg del temps s'ha exaltat aquesta obra com una **aportació genial de Roma**, ja que representa un **progrés indubtable** tenint en compte quan es va fer.

L'evolució del dret després de les XII Taules

El col·legi dels pontífics serà molt vinculant per la justícia a Roma. Les **relacions entre Religió i Dret són molt estretes**. Els **pontífics** van anar **moldejant la llei** per tal que **s'adaptés a les necessitats** dels temps que anaven vivint.

Degut a això, tenien un **poder excepcional**. Com eren els pontífices qui tenien la informació exacta per produir un efecte buscat dins de la justícia, era inevitable que els particulars haguessin d'acudir a ells. Però això va acabar que **Gineo Flavio** va **publicar** totes aquestes **formules mantingudes en secret**.

A Roma la llei susposa un **paper molt secundari** en la **creació del Dret**. El **Dret** tracta de **resoldre problemes molt concrets**.

Més endavant es van anar afegint **lleis populars** (aprovades a assemblees populars), justament per **provocar efectes socials característics**. Tenen, a diferència que les XII Taules, un llenguatge molt farragós.

Destaquen les:

- **Lex Poetelia Papiria de nexis**
- **Lex Hortensia**
- **Lex Aquilia de damno iniuria dato**

La llei de les **XII Taules** mai va ser **derogada** ni substituïda per posteriors, i va mantenir el seu valor d'origen. No obstant, no es van derogar lleis "normals" fins l'Imperi ja que no es podia.

Els edictes

Edictes que **avui en dia encara es manté aquest concepte** en el sistema espanyol: les **comunicacions dels procediments** que es fan a persones interessades en un determinat expedient judicial o notificacions que es fan a persones que no poden ser localitzades.

A Roma, el concepte d'edecte era un altre. Els Magistrats encarregats de dictar sentències en el moment d'accedir al seu càrreg, dictaven el que es coneixia com edecte. Aquest edecte venia a ser una mena de **programa polític en el que es posava de manifest com desenvoluparia o com exerciria el seu càrreg de magistrat**.

Jurisprudència

Alhora també en el moment d'exercir el seu càrreg i a través de les resolucions que dictaven, **administraven justícia i complementaven el dret civil a través del que avui per avui coneixem amb el nom de jurisprudència**. Eren les resolucions que dictaven els magistrats.

Així com avui la jurisprudència, d'acord amb l'article 1.6 del código civil i 111-1 del codi civil de Catalunya complementen l'ordenament jurídic, **a Roma la jurisprudència constituïa una via a través de la qual els magistrats corregien, si era necessari, el dret civil per adaptar-lo a les circumstàncies del moment**. Vindrien a constituir el que s'anomena **IUS HONORARIUM**. No és una branca del dret, sino senzillament aquestes **correccions** que els magistrats realitzen sobre el **IUS CIVILE**. Venen a crear dret d'una forma similar a com funciona el sistema anglosaxó de tal manera que aquella resolució dictada pel tribunal es constitueix com a font del dret.

Període de finalització de l'Imperi

La finalització de l'Imperi Romà es caracteritza per **2 aspectes**:

1. La **concentració cada cop més important del poder** en mans **d'una sola persona**, que es regeix amb una veritable **tirania** dins de l'Imperi romà. I junt amb aquesta tirania, i com a conseqüència precisament de l'inici de la decadència de l'Imperi i la pèrdua del poder militar que el va caracteritzar, aquest període també es caracteritza per →
2. Una **contiunitat de guerres civils** i nombrosos aixecaments o cops d'estat. Els **emperadors**, a la part final de l'imperi es caracteritzen per **terminis molt breus del seu mandat**.

És en aquesta part final en que es porten a terme una sèria de **obres recopiladores**. Destaca en aquest cas el **Código gregoriano**. Aquestes compilacions tenen com a objectiu **recollir els diversos textos legals que ha creat Roma al llarg de la seva existència**. Aquestes recopilacions es mantindran vigents dins del que determina la caiguda de l'Imperi Romà d'occident. Aquests drets o compilacions que va recollir Roma, lògicament, van influenciar als diferents **pobles sobre els quals Roma va imposar al seva influència**. I per tant, aquests pobles **van mantenir la vigència i aplicació d'aquest dret**.

Cau Roma, i es considera la caiguda de l'Imperi Romà d'occident, en aquells temps l'Imperi havia estat dividit en dos territoris:

- Imperi romà **d'occident** → capital és **Roma**
- Imperi romà **d'orient** → capital és **Constantinopla** (actual Istanbul)

A l'**Imperi romà d'orient** la capacitat legislativa creada per Roma es manté i comprendrà el termini històric comprès entre 476 amb la caiguda de Roma fins al 1453 amb la caiguda de Constantinopla. En aquest període de temps destaca la figura de **Justinià**, ja que tenia la voluntat de recuperar la influència, el poder de l'Antic Imperi Romà, i no solament **porta a terme una activitat tant política com militar per recuperar aquesta influència, sino que també porta a terme una important tasca jurídica**. Activitat en l'esfera jurídica que es caracteritza no solament per una **activitat codificadora** (la voluntat de recollir, integrar tot el dret romà de l'època) sino que també porta a terme una important labor **d'actualització, d'adaptació d'aquest dret**. És com es coneix com el **dret justinianer**.

Aquest recull queda recollit amb el nom de **CORPUS IURIS CIVILE**, recull de dret romà adaptat a les circumstàncies del moment.

Dins del **corpus iuris civile**, destaca un recull anomenat **DIGEST**; és gràcies a aquest corpus iuris que avui per avui coneixem d'una forma àmplia les principals normes del dret romà. Aquesta labor compiladora de Justinià regularà tot l'imperi romà d'orient fins a la seva caiguda en mans dels turcs.

LATINAJOS

- ▼ Costum dels avantpassats

MORES MAIORUM

- ▼ Nom que rebia la carrera política a Roma

CURSUS HONORUM

- ▼ Lleis populars

- **Lex Poetelia Papiria de nexis**
- **Lex Hortensia**
- **Lex Aquilia de damno iniuria dato**

- ▼ Correccions que feien els magistrats romans al per adaptar-lo a les circumstàncies del moment

IUS HONORARIUM, IUS CIVILE

- ▼ Adaptació del dret a les circumstàncies del moment per Justinià. És la més important recopilació de Dret Romà i el text jurídic més influent de la història

CORPUS IURIS CIVILE

LLIÇÓ 2: Ius civile, ius gentium, ius honorarium: 1) la contraposició ius civile - ius gentium; 2) la contraposició ius civile - ius honorarium.

Concepte de llei i dret

Sovint utilitzem de forma indistinta el concepte de llei i el concepte de dret. El legislador, al Còdigo Civil diu que la **ignorancia de la lei no exclusiva de su cumplimiento**. Es refereix no a la llei com a font de l'ordenament sino que **es refereix al concepte de Dret**.

Dret objectiu

Hem d'analitzar el **concepte de Dret** des del punt de vista **objectiu**: el **conjunt de regles jurídiques que regeixen un poble o nació**. Ens podem referir també al concepte de dret objectiu com a **conjunt de regles que regulen una determinada institució**. Podem parlar, en un primer terme, de:

- **Dret civil espanyol**
- **Dret civil català**

o podem parlar també del **dret de propietat**, referint-nos al conjunt de regles que regulen el dret de propietat.

Aquest dret objectiu, que com a característica **conté regles imperatives** i, per tant, regles coercitives que suposa l'existència de **sancions** davant d'un incompliment. Aquestes sancions, podrien ser per exemple el concepte de **multa**. Les sancions, des del punt de vista civil, són molt més àmplies. Com ara la **indemnització** de danys o perjudicis, la **devolució** de la cosa la qual ens hem apropiat indegudament.

Aquestes normes de dret objectiu que **es fonamenten en un origen en un concepte moral de la norma**. Aquest concepte moral no incorpora aquest element coactiu del dret objectiu, és la **propia consciència** de l'home la que pren la voluntat de donar compliment a aquest principi moral.

Dret subjectiu

Tenim també el **concepte de Dret subjectiu** del dret: és el **reconeixement que es fa al titular d'un dret. Poder o facultat que l'ordenament jurídic dona al titular d'un dret**. Quan parlem que tenim cadascú de nosaltres el **dret a la vida** o a la **integritat física**, o podem reivindicar el nostre dret de **propietat** sobre un determinat objecte o sobre una cosa.

Comparació a Roma

1. A Roma ens trovem també amb aquests conceptes de dret objectiu i subjectiu. A Roma, com a **dret objectiu** citarem: **IUS CIVILE i IUS GENTIUM**.
2. Com a conjunt de normes el concepte de **dret subjectiu** en tant que es fa també a Roma aquest reconeixement d'aquest **poder o facultat que l'ordenament jurídic dona al titular d'un dret**.
3. A Roma trovem també un **tercer sentit del dret** que es diu **ITA IUS ESTO**. S'està referint al **concepte de justícia**. Aquest concepte del mot IUS ens porta al concepte de justícia - **iustitia**. El concepte de justícia es refereix a **l'exercici del que és bo i equitatiu**.

Dins de Roma, junt amb aquest concepte de **IUS**, ens trovem el concepte de **FAS**. Hi ha una **dicotomia** entre:

- **FAS → norma divina (ius divinum)**
- **IUS**

A l'època arcaica el concepte de dret i de religió està íntimament vinculat. En un origen, els **actes formals relacionats** amb el dret estaven molt relacionat amb els **actes religiosos**. De tal manera que, amb el concepte de fas, s'està referint al que podríem dir-ne el dret diví, que imposa a la persona un determinat comportament. ***les taules de Moisès**.

En front del concepte de IUS, dret que emana precisament en contra del FAS en un origen humà.

Trovem també la **dicotomia** entre:

- **IUS**

- **MORES MAIORUM (tradició dels avantpassats)**

S'Imposen dels orígens del dret, pròpiament, com una font, una tradició jurídica fonamentada en els usos socials. **Aquesta tradició dels avantpassats és la que imposa al dret un aspecte moral en el mateix, de tal manera que aquest dret no pot contenir regles arbitràries o abusos.** Ex: el fet que en el dret romà es reconeix al **pater familias** el dret a disposar de la **vida** dels seus **fills**. El pater familias té el dret a matar als seus fills. És una norma reconeguda al dret romà però que no era exercida pel **concepte ètic** del MORES MAIORUM.

Llavors a Roma sorgeixen **3 regles** que permeten definir o establir les relacions entre el dret i la moral. I aquestes regles son:

1. **Viure honestament. - dir la veritat**

2. **No perjudicar als altres. - ètica**

3. **Donar a cadascú allò que és seu. - dret de propietat**

Regles que estableixen una vinculació entre la moral i el dret, i que si tothom donés compliment a aquestes regles, potser **el món seria una mica més just.**

La contraposició ius civile - ius honorarium

Aquesta classificació es refereix a les **fonts de producció del dret.**

IUS HONORARIUM es refereix al **Dret dels Magistrats**. També s'anomenava **Dret pretori**.

IUS CIVILE és el dret creat per les lleis aprovades per les **assemblees populars**.

La **finalitat** del **ius honorarium** era la de **completar** o **corregir** el ius civile. Els Magistrats podien "crear" el ius honorarium per assegurar una equitat en la resolució dels casos.

El **procés formulari presenta** una característica de **bipartició** → **primer** es desenvolupa **davant** el **pretor (fase in iure)**, i **després** davant un **jutge privat - iudex (fase apud iudicem)**.

I la **creació** de **Dret pretori** es realitzava per mitjà **d'edictes**. Així les normes es podien mantenir i transmetre.

No estem davant d'una dicotomia o 2 esferes enfrontades del dret. El **IUS HONORARIUM** sorgeix de la necessitat d'adaptar el IUS CIVILE en el moment que és aplicat, per tant la **necessitat d'adaptar el IUS CIVILE als criteris de la societat del moment**. Per tant, el **IUS CIVILE** és propiament dit el concepte de **dret objectiu**, i el **IUS HONORARIUM** és el **dret que dicten els pretors en particular**. Són els pretors els que dicten el dret, i veuen en el moment d'aplicar aquest dret, la necessitat d'adaptar-lo o crear una institució jurídica que és digna de ser protegida. Aquesta normativa que sorgeix dels pretors és el que és conegut com a dret honorarium. Que per la seva importància o vàlua, aquestes creacions s'incorporaran al ius civile.

La contraposició ius civile - ius gentium

Aquesta classificació es refereix a l'**àmbit d'aplicació del dret.**

A l'antiguitat, cada poble vivia segons el seu propi Dret. Llavors els ciutadans romans només es regien per Dret Romà. Llavors, el **IUS CIVILE** era el **dret de la ciutat - Estat**. Reservat a ciutadans romans.

Però amb la expansió de Roma, van haver-hi relacions amb estrangers. Llavors es crea el **pretor peregrí** per resoldre problemes entre romans i estrangers o només entre estrangers (peregrins).

Per a que els pretors peregrins sapiguessin si aplicar el dret romà amb peregrins, es va desenvolupar el **dret aplicat a relacions amb estrangers** → **IUS GENTIUM**. gentium vol dir - **de les nacions**

Llavors es va tenir que crear un **nou procediment més flexible** per poder-se aplicar a **moltes més situacions** → **procés formulari**. Les parts es defensaven lliurement davant el pretor les seves pretensions, sense un motlle anterior.

Romà és l'estat, i la **resta són territoris conquerits**. I als **ciudadans romans** s'aplicarà el **IUS CIVILE**. És la llei pròpia dels ciudadans romans i només aplicable als que tenen la ciudatania romana.

Roma veu la necessitat de regular un dret que reguli les relacions entre els ciudadans romans i la resta de la població. D'aquí surt el **IUS GENTIUM**. És un dret que aplicarem **no solament als ciudadans romans, sino que s'aplicarà a la resta de la població**. No és un dret internacional privat. El IUS GENTIUM no conté regles d'aplicació, sino que és un **dret aplicable a tota la població romana**. **Sorgeix davant de les circumstàncies de l'ampliació del territori romà**.

El IUS CIVILE té com a característica que és un dret propi del ciudadà romà, i el IUS GENTIUM sorgeix amb una altra voluntat. És un **dret inclusiu** que Roma vol compartir amb els **territoris que ocupa**. Sorgeix amb la **necessitat d'adequar el dret amb la situació** que viu Roma en aquell moment. L'àmplia superfície de l'Imperi accelera la necessitat d'extendre el IUS GENTIUM, que ve **impulsat per 2 fets**:

1. **Possibilitat de que els ciudadans no romans puguin celebrar negocis jurídics vinculants** (poder celebrar contractes).
2. **Creació del pretor peregrinus, per resoldre els conflictes que puguin sorgir entre els ciudadans romans i els que no ho son.**

IUS SCRIPTUM: s'està referint al **dret** que **sorgeix** del que serien els **òrgans amb capacitat de legislar**. Els **comicis**, en determinats moments **el senat, els magistrats**, i al final de l'imperi **l'emperador**. Aquestes normes estaven recollides.

IUS NON SCRIPTUM: normes **sorgides del costum**. Sorgeixen dels usos i les tradicions que la població acaba acceptant com a vàlides i per tant arriben a la categoria de norma jurídica. Aquest vindria a ser l'origen de la font que coneixem com costum. Art. 111-1 CCC. Amb característiques similars de les que tenim en l'actualitat. Necessitem una **reiteració d'actes per part de la població** i alhora la **opinio iuris** (l'element espiritual - la voluntat que té el poble de que aquests actes reiterats tinguin conseqüències jurídiques, obliguen a les parts que intervenen en aquests actes).

Classificació que encara avui en dia tenim entre **dret públic** i **dret privat**.

IUS PUBLICUM: fa referència a les **lleis públiques** i per tant normes que regulen tots els actes o tots els interessos que giren al voltant de l'esfera pública de Roma. Tot el que fa referència a la **regulació de tota l'estructura de l'Estat de Roma**. El ius publicum són normes de **caràcter imperatiu**. **Regula les relacions que té l'Estat amb els seus ciudadans**. També **definia** què era lo **bo i just**.

IUS PRIVATUM: fa referència a les **voluntats dels individus i particulars** que a través dels negocis jurídics que celebren s'obliguen, entre elles, al compliment del que han pactat. La capacitat dispositiva entre les parts. Avui trovem normes dins del **dret privat** en que, per raó de la matèria que regulen, no hi cap aquesta capacitat dispositiva de la norma. La **capacitat dispositiva** en el dret privat serà **màxima** dins del que seria el **dret contractual**, també en el dret de **successions**, i en canvi pràcticament **inexistent al dret de família**.

Inclouriem dins d'aquest dret el **costum**, i el **ius civile** i el **ius gentium**.

Les normes jurídiques no poden regular les diverses qüestions que la vida ordinària arriba a plantejar. La **norma jurídica** el que fa és **regular els supòsits més freqüents** i a partir d'aquí **resoldre la diversitat de qüestions** que es puguin plantejar. D'aquesta impossibilitat de regular tots els supòsits que es puguin plantejar, sorgeixen els instruments com els de **l'analogia**, i sino l'activitat jurisdiccional a través de les **sentències judicials**.

IUS COMMUNE: sorgeix una **norma** de **caràcter general** que **intenta establir un principi** per la **resolució** de la **qüestió plantejada**.

IUS SINGULARE: amb una **dobla perspectiva:**

→ Per un costat, l'**activitat jurisdiccional** a través dels diversos òrgans de les **magistratures**, **podrà adaptar aquest ius comú al cas particular**. Ho farà a través del mecanisme de l'**analogia**. Art. 4 CC i a través de les seves 2 vessants de l'**analogia legis** i l'**analogia iuris**. Intenten extreure un principi general de la norma.

→ Per un altre costat, també pot ser una **regulació específica o inclús contradictòria** al ius commune en tant que, **com a dret particular, adapta en alguna situació en concret contravenint el principi general**. Ex: una fuga d'un esclau. Aquesta tindria, per aplicació de la regla general implicaria la pèrdua de l'esclau, però en el ius singulare es modifica aquest principi en benefici de les institucions a Roma. Llavors aquesta fuga no implicarà la pèrdua de l'esclau, sino que el propietari podrà recuperar-lo.

Aquest dret **podrà establir una excepció als principis generals d'aquest ordenament jurídic**.

La pluralitat d'estrats jurídics. El Dret imperial

El Dret romà **no admet la derogació**, sino que deixa que lleis **morin** degut al seu **desús**.

Llavors, a Roma es va començar amb el **ius civile**, molt rígid, formalista,... responia a les necessitats elementals. Front a aquest estava el **ius honorarium**. Dret molt més flexible, creat per magistrats.

Per tant ja podem veure **dos estrats** de dret.

Amb l'**arribada del Principat**, s'introdueix el poder del **Príncep** que, a la seva manera, també crearà Dret. Llavors apareixerà el **ius novum** (dret imperial) que dominarà tota la evolució i la seva influència augmentarà.

LATINAJOS

▼ Concepte de dret subjectiu

IUS CIVILE + IUS GENTIUM

▼ Concepte de justícia

ITA IUS ESTO - iustitia

▼ Norma divina

FAS

▼ Tradició dels abantpassats

MORES MAIORUM

▼ Dret dels magistrats/dret pretori vs dret creat per les assemblees populars

• **IUS HONORARIUM**

• **IUS CIVILE**

▼ Quin nom rebia en llatí el jutge privat?

iudex

▼ Com es diuen les fases del procés formulari?

• **fase in iure**

• **fase apud iudicem**

▼ Dret de la ciutat-Estat vs dret aplicat a les relacions amb estrangers

- **IUS CIVILE**
- **IUS GENTIUM**

▼ Dret que sorgeix dels òrgans amb capacitat de legislar (escrit) vs normes sorgides del costum (no escrites) i voluntat del poble de que certs actes tinguin conseqüències jurídiques

- **IUS SCRIPTUM**
- **IUS NON SCRIPTUM**
 - **opinio iuris**

▼ Lleis públiques vs voluntats dels individus i particulars/dret privat

- **IUS PUBLICUM**
- **IUS PRIVATUM**

▼ Norma de caràcter general que intenta establir un principi per la resolució de la qüestió plantejada vs dret que podrà suposar una excepció als principis generals de l'ordenament jurídic

- **IUS COMMUNE**
- **IUS SINGULARE**

▼ Dos tipus d'analogia que hi havia i en què es diferenciaven

- **analogia legis** → aplicació de la llei quan existeix alguna llacuna legal
- **analogia iuris** → la correcció que es realitza amb els principis generals del dret ja que no trovo una llei present

▼ Dret imperial/dret creat pel príncep durant el principat

IUS NOVUM

LLIÇÓ 3: La jurisprudència romana: 1) els inicis; 2) la jurisprudència republicana; 3) la jurisprudència clàssica.

FET AMB LLIBRE DE JOAN MIQUEL

Inicis

En un principi, la jurisprudència estava **controlada** pel **poder religiós**, i es caracteritzava per ser un **saber secret**. Es portaven a terme **activitats** anomenades **respondere, cavere i agere**.

Però, al **304 a.C.**, **Gneo Flavio** (que era llibert d'un pontífic) va **publicar** els formularis negocials i processals i es va posar en dubte la privilegiada posició dels pontífics.

S'inicia aquí el procés de **secularització** i culmina amb **Tiberio Coruncanio**, primer **Pontífic Màxim plebeu**, que ja **emet públicament** els **dictàmens**. Llavors el coneixement de la jurisprudència va passar a ser coneixement de tots els juristes.

Jurisprudència clàssica. Etapes de desenvolupament.

El dret romà era molt **casuista** (es basava en casos anteriors), i per aquest motiu resolien amb **gran seguretat** els casos més complexos.

La jurisprudència clàssica és l'època de **major esplendor** del Dret romà. Aquesta comença amb la **segona guerra púnica**, però amb el **Principat** els **juristes** comencen a recollir per **escrit** les seves aportacions.

Segons **Álvaro d'Ors**, es divideix en diferents etapes:

a. **Primera etapa clàssica** (130 aC - 30 aC):

- Es troben la jurisprudència romana amb la **ciència grega**. Hi ha una **assimilació creadora** que fa que les aportacions romanes siguin única i exclusivament romanes.
- La majoria de juristes de l'època pertanyen a la **noblesa senatorial**. Per això poden exercir la seva labor **gratuitament** → els hi dona **prestigi**.
- Destaca **Quinto Mucio Escévola** → primer en ordenar el dret civil en **categories conceptuais**.
- Destaca **Servio Sulpicio Rufo** → **molt genial**, adopta mètodes de la ciència grega. És un profund coneixedor de la lingüística estoica, per resoldre problemes jurídics.

b. **Etapa clàssica alta** (30 aC - 130 dC):

- **Perfecció** més acabada. Ja que els dos moments més importants d'aquesta etapa (començament i final) coincideixen amb el major **esplendor** del **Principat**.
- Es va convertir en **vinculant** pels tribunals les **sentències** dels **juristes**. Ja que els juristes ja no habien de venir de la noblesa, sino que **estarien escollits per l'emperador** i, per tant, sempre actuarien en el **seu nom** → **monopoli per actuar públicament**. Es va **estreitar** molt la **unió** entre **juristes** i **emperador**.
- Van haver-hi també algunes **rivalitats** (republicans - no republicans).
- Destaca **Juliano** → alta capacitat creadora per la qual se'l considera **el més gran jurista romà**.
- S'escribia en diversos gèneres literaris:
 - **Libri ad Sabinum**: comentaris sobre lleis.
 - **Libri ad edictum**: comentaris sobre edictes del pretor.
 - **Responso, quaestiones, digesta**: col·leccions de casos pràctics es es califiquen com a literatura de problemes.

c. **Etapa clàssica tardana**:

- Comença a **decaure** la **potència creadora** i els juristes estan al servei de l'emperador.
- Destaquen **Pomponio i Gayo**. La obra **Institutiones** de Gayo és l'única obra clàssica que es manté quasi completa.

LATINAJOS

respondere, cavere i agere → activitats que es portaven a terme amb la jurisprudència

gèneres literaris:

- **Libri ad Sabinum**: comentaris sobre lleis.
- **Libri ad edictum**: comentaris sobre edictes del pretor.
- **Responso, quaestiones, digesta**: col·leccions de casos pràctics es es califiquen com a literatura de problemes.

Institutiones → única obra clàssica que es manté quasi completa (Gayo)

LLIÇÓ 4: El dret imperial: 1) legislació popular i senatorial durant el principat; 2) les constitucions imperials.

FET AMB LLIBRE DE JOAN MIQUEL

Legislació popular i senatorial durant el Principat

Les **assemblees populars** i **plebees** van seguir tenint la **facultat** de **votar** les **lleis** i **plebiscits**, respectivament. De fet, **August** va **estimular l'activitat legislativa** i inclús ell mateix va **proposar** **numeroses lleis**.

La legislació d'August ofereix una **impressionant coherència estructural** degut a que va voler **planificar** diversos **aspectes** de la **vida jurídica** romana. Els aspectes són des de la **repressió** de la **violència**, **reformes** de **procés**, contenció de la **decadència demogràfica**,...les lleis **matrimonials** no van aconseguir el seu **objectiu**.

Llavors, va ser inevitable la **decadència** de les **assemblees** del **poble** al canviar els pressupostos de la vida constitucional. Després d'August van anar morint les assemblees populars.

Degut a això, el **Senat** va experimentar un **augment** en la seva **competència**, ja que la evolució va fer que se li comencés a atribuir força anàloga a la de la llei. El **Senat** estava **cada cop més influït** pel **prínceps**. Això va fer que al final, fos **directament l'emperador** que mitjançant una **oratio citava llei**.

Les constitucions imperials

L'**August** en un principi no pretenia tenir facultats legislatives, però **discretament** va **adquirir un poder legislatiu extrem**. La creació jurídica es cristalitza en aquestes **constitucions imperials**:

- **Edictes**: valien **de per vida** i **no** estaven coartats per la **colegialitat**.
- **Decrets**: **decisiones** judicials del **Príncep**, que podia ser escollit pels particulars.
- **Rescriptes**: **respostes del Príncep** a diverses **qüestions** jurídiques.
- **Mandats**: impartia **instruccions als seus funcionaris**. **Amb el temps** cobraràn **validesa general**.

Drets indígenes i dret imperial

Fins a la **Constitutio Antoniniana** (Carcalla), regeix el **principi** de la **personalitat del Dret** → **tots els habitants** de l'Imperi **són** reconeguts com **ciutadans romans**.

No obstant, s'ha demostrat que el **Dret romà no** es va poder **imposar a tot arreu**, ja que els **Drets indígenes** van aportar **gran resistència**.

LATINAJOS

Princeps → emperador

Oratio → mètode mitjançant el qual, el prínceps citava llei

Constitutio Anoniana → edicte promulgat per l'emperador Carcalla l'any 212, es porta a terme una important reforma del ius civile i fiscal.

LLIÇÓ 5: Tipologia de fonts jurídiques: Costum; Llei; Plebiscit; Senatconsult; Edicte del Pretor;

Jurisprudència; Constitucions Imperials; Compilacions de Constitucions imperials.

FET AMB LLIBRE DE JOAN MIQUEL

Son el **conjunt de medis normatius que un pretor o jutge podia aplicar en la resolució de cada cas.**

Al llarg de la **historia** romana, aquestes fonts van ser **afegides** o **modificades** depenent de les **circumstàncies**, per això cada període històric té el seu propi conjunt de fonts.

El **creixement de l'administració**, l'**augment** dels **litigis** i la **necessitat** de **gestionar** un número de **persones** cada com més gran a l'**imperi** serien els principals propulsors per les modificacions paulatines que van anar sofrint les fonts del dret al món romà.

Definició de Font del Dret

Els romans serien els primers a fer una divisió formal de les fonts del dret, especialment després d'iniciar-se la secularització del dret romà, durant el període preclàssic, que va portar amb si la primera divisió entre el dret escrit i el dret no escrit.

FONT DE DRET: conjunt de normes que el pretor o el jutge, podia utilitzar per resoldre un cas.

En general, les fonts del dret eren els **mitjans** considerats **legítims per buscar normes aplicables** en un cas, i al llarg de tota la història romana van anar variant, i es van crear divisions més grans, com la posterior divisió del dret civil i el dret honorari.

Classificació de les Fonts

1. La primera divisió de les fonts, és entre:

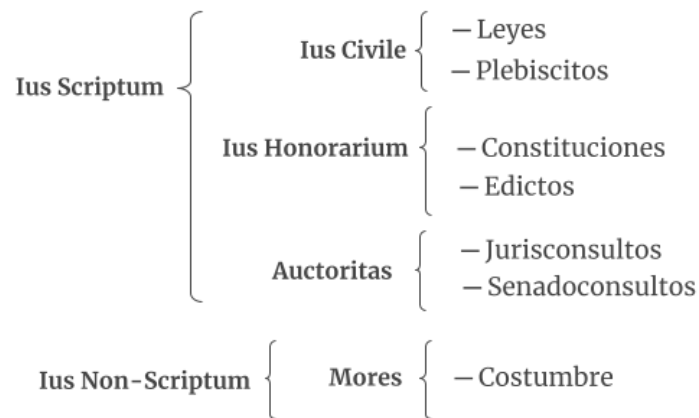
- a. Aquelles **escrites** → **ius scriptum**
- b. Aquelles que **no són escrites** → **ius non scriptum**

Aquesta divisió va ocórrer a mitjans del **segle V**, després de l'expedició de les Lleis de les XII taules, i de que Flavio hagués fet públics els drets processals dels pontífics (jurisprudència).

El **dret escrit**, en general seria **més vinculant** i s'aplicaria a quasi qualsevol aspecte de la **civitas**, mentre que el **dret no escrit**, que havia de ser una font formal pels magistrats, tenia no obstant una **aplicació molt limitada**, quasi exclusiva del **dret privat**.

2. En total són 7 les fonts del dret romà al llarg de tota la seva història:

- a. **Costum**
- b. **Llei**
- c. **Plebiscits**
- d. **Edictes**
- e. **Constitucions Imperials**
- f. **Jurisconsults**
- g. **Senatconsults**

La Costum

La costum, en llatí: **mos, mores maiorum, mores civitatis, boni mores, o consuetudo**, és el nom que reb **la força jurídica dels actes uniformes repetits en el temps** de forma constant i acceptats socialment com vàlids.

La costum és la més antiga de totes les fonts del dret romà, i es cimenta en la **estructura socio-familiar romana**, heretada dels primers fundadors de Roma.

En general la costum com a font del dret va regir qüestions merament privades i **va anar perdent poder normatiu** conforme la escriptura i les formalitats jurídiques augmentaven.

Les Lleis

Pels romans, la lley **és tota manifestació del poble a l'ordenar i disposar algo**, per lo que en un sentit ampli es va utilitzar el terme llei per **qualsevol norma amb força universal** dins del cos jurídic del dret romà. Així, es va anomenar llei a alguns edictes proclamats pels emperadors, i a alguns plebiscits (**Lex Aquilia**).

Encara que estrictament "**lleis**" **era un nom que rebien els actes proferits per votació als comicis romans a proposta d'un magistrat**, amb un procediment especial, i amb temps definits de promulgació i discussió.

En un sentit ampli, la paraula **lex** es referia a qualsevol norma, **que tingués una aplicació obligatòria i general a tots els habitants**, independentment de l'òrgan col·legiat o magistrat que la promulgés.

El concepte de "lleis", del llatí **lex** o **legis**, que podria ser traduït com lligar o escriure, **és indubtablement un dels principals aportats de la civilització romana** a la cultura universal, i el seu ús és una pràctica universal al món modern.

Els Plebiscits

"Plebiscit" és el nom que reben els **actes jurídics proferits** per la "**plebs**" als comicis tribunats o a les assemblees de la plebs (concilis de la plebs). Dits actes al llarg de la història de Roma **van anar adquirint força legislativa**, conforme la societat romana es va **urbanitzar i densificar**.

Al final de l'època republicana, els termes "**plebiscits**" i "**lleis**" **s'utilitzaven indistintament** entre sí, degut a que després de la promulgació de la **Lex Hortensia** perdria vigència l'**auctoritas patrum** (*Autoritat dels senadors, o pares de la pàtria*). *En els primers temps romans, ratificació pels senadors patricis d'una llei votada als comicis*), quedant sense diferència procedimental una i l'altra.

El jurista romà **Gaius** defineix així els plebiscits:

"el plebiscit és el que la plebs ordena i disposa"

Els Edictes

Edicte és el nom que rebien els **pronunciaments oficials** que feien els **magistrats** romans amb relació als **assumptes de la seva competència, permetent al públic en general conèixer** tant les decisions específiques d'un magistrat, com les normes o les condicions en que debien alegar-se a éll els casos.

- Edictes del pretor
- Edictes de l'emperador

La facultat que permetia la publicació d'edictes, es va anomenar **ius edicendi**, i era exclusiva de les magistratures. Encara que només 2 tipus d'aquests edictes van ser jurídicament rellevants:

- a. Els del **pretor**
- b. Els de **l'emperador**

Degut a que van ser ambdós els **creadors del veritable dret**.

En general, la major font dels edictes del dret romà va provenir dels pretors, o al menys va ser així fins l'any **131**, quan **Adriano** va ordenar la **compilació** de tots ells **en un sol text**.

Això, degut a que cada any, el pretor devia invocar les normes que tindria com referència pels seus judicis. I és precisament aquesta labor de publicitat del contingut dels edictes, el que **va donar com a resultat el sorgiment de l'ius honorarium** (facultat del pretor per promulgar un edicte petori).

Ja durant l'**època imperial romana** són famosos els **edictes publicats** per **l'emperador**, i a nivell provincial els edictes pels governadors (presidents) que regien com els del mateix emperador.

Del llatí **constitutio principis**, fa referència als **cos de normes que podia promulgar l'emperador**, entre les que es troben els edictes, mandats, decrets i rescriptes.

Les constitucions imperials són una **font tardana** de dret al dret romà, que apareixen amb les prerrogatives heretades per l'emperador de la funció consular com magistrat, com la potestat per promulgar edictes i que després es va anar desenvolupant la resolució d'assumptes burocràtics i resolució de casos particulars.

Durant l'**època imperial romana**, l'emperador constitueix una **figura molt rellevant** per entendre l'evolució i el desenvolupament del dret romà. Donada la seva potestat sobre l'imperi, **les seves decisions i proclamacions van ser una font formal del dret romà**, en general amb caràcter de vinculatorietat jurídica. Al conjunt de **tots aquests documents que emetien els emperadors se'ls va anomenar constitucions imperials**.

Les constitucions imperials no eren un cos uniforme de normes agrupades en un sol document, sinó que **eren les recopilacions d'altres tipus de documents** a través dels quals **l'emperador fixava** oficialment la seva **postura respecte un tema**, ja fos un tema judicial, administratiu o merament valoratiu.

Els Jurisconsults

Durant totes les èpoques de Roma, van existir diferents opinions doctrinals, expedides per **persones que**, per la seva posició social o vocació, **coneixien suficient el dret**. Aquestes persones se'ls va anomenar **jurisconsults**.

La **força** de les **opinions** que donaven aquests jurisconsults, **no vinculaven formalment**, ni als **pretors**, ni als **jutges**, que només se'n servien per la mateixa autoritat que tingués la persona, i la versemblança que el seu veredictes tingués per resoldre el cas.

Així, encara que no tinguessin una vinculatorietat formal, **si el jurisconsult** provenia d'una **persona amb prou prestigi**, com va passar quan l'emperador els va concedir a alguns jurisconsults, **l'auctoritas principis** es considerava gairebé **obligatori que el jutge o el magistrat fallés en aquest sentit**.

Però, sobretot, quan es van començar a compilar les seves decisions, per ser esmentades una vegada i una altra, els mateixos juriconsults en diferents judicis, es farien gairebé obligatòries, a tal punt que acabaria per regular-se **quin juriconsult era vàlid, i quin no**, mitjançant la **lleï de cites**.

Els Senatconsults

Pel Dret Romà, el senatconsult és **l'acte proferit per part del Senat sobre qualsevol matèria en concret**. Al llarg de la història romana la seva **vinculatorietat jurídica varia**, sent de caràcter merament **consultiu** durant el període **republicà**, especialment després de la **Lex Hortensia** i després de un caràcter **obligatori** durant **l'imperi**.

El senat va ser una institució romana present durant quasi tota la duració de Roma, tant en la seva etapa republicana, com durant la consolidació de l'imperi. Una de les seves principals **funcions** va ser **assessorar als magistrats** i **decidir en temes que es consideraran fora de la competència del magistrat**. Si bé és una font formal del dret romà, la seva **vinculatorietat jurídica** va ser **variable al llarg del temps**.

Divisió històrica de les Fonts

D'aquí que es faci **important**, a més de les fonts, tenir un **criteri clar** dels **períodes històrics** en els que aquestes van tenir aplicabilitat.

Les Fonts durant la Monarquia

En general les fonts durant la monarquia serien:

1. La **costum**
2. La **lleï**
3. Els **senatconsults**

Cal distingir que durant la monarquia en referir-nos a les fonts es parla de les **fonts del dret privat**, ja que el **dret públic** estava **regit** per les decisions del **rei**, qui en més o menys mesura era **lliure d'imposar la seva voluntat**.

Això explica per què seria la costum la font predominant del dret.

Parlem d'un període en el que Roma encara **no** posseïa un **imperi extens**, pel que **tampoc es requeria de posar per escrit les normes** que habien d'aplicar-se als ciutadants, ni existiria la necessitat de jutjar assumptes amb peregrins de la ciutat.

Durant el període republicà, les **noves institucions** com: la **magistratura del pretor**, del **pretor peregrí**, i els **comicis per tribus**, van **augmentar el paper** de les **fonts escrites (ius scriptum)**, i van **substituir la costum** com la principal font del dret romà.

1. La **lleï**
2. Els **plebiscits**
3. Els **edictes**
4. Els **senatconsults**
5. La **costum**

A la república trovem que cada una de les **fonts del dret** es van **mantenir** dins dels **coscos jurídics separats** entre les **fonts** pròpies del **dret honorari**, les pròpies del **dret civil (privat)** i les pròpies del **dret públic**. Aquesta característica és pròpia de tot el **període preclàssic del dret**, del qual forma part el període republicà.

Les Fonts durant l'Imperi

Durant l'Imperi Romà, que coincideix amb els **períodes clàssic i preclàssic** del dret, les fonts es van caracteritzar per una **paulatina concentració en l'emperador** i de la burocràcia imperial, especialment després del Dominat.

Aquesta concepció va **iniciar durant el principat**, com a resultat de les facilitats que concedia la nova magistratura del príncep, i del **record de les circumstàncies polítiques (no autoritat, sí inestabilitat política)** que van donar origen a la **guerra civil**, que va deixar a l'imperi profundament **inestable**.

Així, la concentració del poder va ser sinònim de l'època de **pax romana** que va venir posteriorment.

Apareixen aquí, les **constitucions imperials**, com un edicte en cap del príncep, que té el mateix poder que el d'una llei votada a instància dels comicis.

1. La llei

2. Els edictes

3. Les **constitucions imperials**

4. Els **jurisconsults**

5. Els **senatconsults**

6. La **costum**

LATINAJOS

ius non scriptum → fonts no escrites

civitas → ciutat

Lex → qualsevol norma

Lex Hortensia → després de la seva promulgació, perdria vigència la **auctoritas patrum**

auctoritas principis → autoritat otorgada per l'emperador als jurisconsults per a que els jutges o magistrats quedessin obligats a fallar a favor dels primers

pax romana → període de pau que va haver-hi durant l'imperi (va durar uns 200 anys)

LLIÇÓ 6: L'obra jurídica de Justinià: 1) l'època de Justinià; 2) el procés de la compilació; 3) la jurisprudència clàssica.

FET AMB LLIBRE DE JOAN MIQUEL

L'obra jurídica de Justinià

Després de la **caiguda de l'Imperi Roma d'Occident**, el Dret Romà va aconseguir un **nou esplendor** a orient gràcies a **Justinià**. Justinià va ser **emperador d'Orient 38 anys**. Volia **unificar religiosament, jurídicament i políticament** un altre cop l'Imperi Romà.

Es planteja la **recuperació de l'Imperi d'occident**, motiu pel qual envia un important exèrcit. **Recupera alguns territoris** d'Itàlia, Hispania i Africa, però són **difícils d'estabilitzar**.

En quant a la religió, el **cristianisme** és la religió oficial, i l'**emperador** és el **representant oficial** de Deu. Per això, l'**emperador ha d'intervenir en conflictes religiosos**.

Obra jurídica - corpus iuris civilis

Consta d'una **compilació de constitucions imperials (Codex)**, d'una altra **compilació amb extractes dels juristes clàssics (Digesta)** i d'una **obra de caràcter elemental (Institutiones)**.

Justinià tenia una **extraordinària personalitat** i va **encertar** a l'escollir **col·laboradors**, i això va fer que la seva obra passés a la posteritat. Va considerar el **dret clàssic com a vigent**, i el va **valorar**.

Però cal destacar que Justinià es va **fixar en el dret antic** i va **resoldre problemes** amb dret nou, per tant no era tot conservador ja que va prendre decisions.

El procés de codificació: Codex, Digest i Institutiones.

- **Primer codi jursinianer:** fa una **recopilació de les institucions vigents** just després de obtenir el poder. Demana a experts per fer-la (alts funcionaris). Van trigar poc més d'un any. **1r Codex**. Només s'ha **conservat un fragment en papiro**.
- Es van redactar **algunes lleis** per **resoldre problemes del 1r Codex**.
- **El Digest:** es va voler **reunir el dret dels juristes en una grandiosa recopilació**. Ho van fer juristes i advocats. Agafarien **textos clàssics** i introduirien **alteracions** necessàries. Van trigar **3 anys**. Està dividit en **50 llibres**, i en **títols**.
- **Les Institutiones de Justinià:** professors de Dret van escriure un petit **manual jurídic per principants**, al qual se li va donar **força legal**. Està dividit en **4 llibres**, i en **títols**.
- **El Còdi de Justinià:** per **armonitzar el vell Codex** i crear-ne una nova edició. Va ser un treball **molt ràpid**. Es divideix en **12 llibres**, i en **títols**, amb les **Constitucions Imperials**. Després de la seva publicació, es va **anul·lar i prohibir el primer Codex**.

La compilació i el dret bizantí

Justinià va **prohibir els comentaris** per què estava convençut de que la seva **obra era perfecta**. Només es podia traduir. No obstant, al llarg del temps això no es va complir, i **van sorgir traduccions no literals del grec** i altres idiomes.

A **finals del segle IX**, va haver-hi una **obra codificadora** que reunia el **Digest, Institutiones i Codex** a un **mateix document**. Durant aquest segle, potser degut a això, la **jurisprudència** va experimentar un important **auge**.

Més endavant en la història de les fonts del dret Bizantí, arriba un **procés de reducció** que es va tenir en **gran consideració**.

LATINAJOS

codex, institutiones i digesta → formen part del **corpus iuris civilis**. Al corpus iuris civilis també hi trovem **Constitucions imperials**.

SEGONA PART. INSTITUCIONS DE DRET PRIVAT ROMÀ

1. PERSONES

LLIÇÓ 7: La persona: 1) conceptes fonamentals: capacitat jurídica, capacitat d'obrar, status; 2) circumstàncies modificatives de la capacitat d'obrar.

La capacitat jurídica i d'obrar

CAPACITAT JURÍDICA: possibilitat de ser titular de drets i obligacions.

CAPACITAT D'OBRRAR: possibilitat de realitzar actes jurídics amb efectes vinculants.

CAPACITAT NEGOCIAL: possibilitat de realitzar actes jurídics lícits amb efecte vinculant.

CAPACITAT DELICTUAL: possibilitat de respondre per la comissió d'actes il·lícits.

Són conceptes de creació moderna que **no tenien** expressament una **equiparació** dins del dret romà.

Capacitat jurídica: l'atribució a la persona de la capacitat per ser titular de drets i obligacions. Capacitat jurídica que recordem que **es va modificar** a causa del conveni de protecció de les persones amb discapacitat.

Capacitat d'obrar: exercici per un mateix d'aquests dret i obligacions que ens atribueix la capacitat jurídica. El simple fet de néixer implica l'atribució de capacitat jurídica.

A Roma, a l'igual que a l'actualitat, també tenim la **dualitat** de **persona física i persona jurídica**. Aquesta dualitat, però, l'hem de expressar amb una **certa cautela**. Les persones jurídiques que poguessim trobar a la normativa romana no tenen res que veure amb les estructures actuals de persona jurídica, només trovem **a Roma** la **possibilitat més extesa** amb la implantació del **cristianisme** de que les persones físiques poguessin realitzar **aportacions patrimonials** per realitzar actes de **beneficiència**. I eren precisament aquestes atribucions patrimonials les que tenien una regulació específica independent de la pròpia persona física.

Llavors podem dir que no trovem dins de l'ordenament jurídic romà els **conceptes moderns** de capacitat jurídica i capacitat d'obrar. **Tampoc podem equiparar el concepte de persona que tenim en l'actualitat**. Persona ho era en el dret romà tot home i també ho era l'**esclau**. A diferència que aquest esclau no tenia drets, **tenia la qualificació de cosa, però malgrat això era considerada persona davant les fonts**. Avui en dia el concepte de persona el podem equiparar al concepte de personalitat i per tant aquesta capacitat d'atribució de drets i obligacions.

CAPUT: aquest caput sí que podem **equiparar-ho al concepte** modern que tenim de **persona**. I aquest caput és precisament el que ens vindrà a determinar la capacitat de l'individu, i d'aquí la figura **CAPITIS DEMINUTIO** → el podríem equiparar al **concepte de incapacitat** o modificació de la capacitat. Però referida literalment al concepte romà, aquesta capitis deminutio fa referència a la "**pèrdua d'un cap**". No s'està referint a la modificació de la capacitat d'obrar, sino que fa referència a diversos àmbits d'actuació de l'individu que té capacitat jurídica. Així podem parlar d'aquesta **capitis deminutio màxima** quan fa referència a la **pèrdua de la capacitat física de l'individu, a la LLIBERTAT**. **Capitis deminutio mitja** quan fa referència a **modificacions de la capacitat de l'individu en l'àmbit de la CIUTADANIA**. I la **capitis deminutio minima** quan afecta a l'**àmbit d'actuació** dins del **dret de família, a la POSICIÓ EN LA FAMÍLIA**.

De tal manera que el **ciudadà romà que era fet presoner per l'enemic**, la ciutadania **perdia** un **CAPUT**, i aquest individu perdía la seva capacitat i entrava en la **CAPITIS DEMINUTIO MAXIMA**. **Avui en dia no** podria passar, ja que la **pena d'un individu de pèrdua de llibertat no implica la pèrdua de capacitat**.

En el **dret de família es pot produir una situació al contrari**. Si la pèrdua d'un individu per què ha sigut presoner implica la pèrdua de capacitat, la pèrdua per emancipació no implica aquesta pèrdua de capacitat. Al contrari, **aquest individu que s'emancipa adquireix una més àmplia capacitat**.

Així el concepte de capacitat l'hem de vincular a tres situacions en que es pugui trobar l'individu. I no és una situació rígida, sinó que s'haurà de tenir en compte la diversa situació jurídica en que es troba aquesta persona. Així, la **plena capacitat jurídica** l'hem d'analitzar des de la concurrència de **3 requisits**:

1. Ser **home lliure**. → **status libertatis**

2. Que sigui **ciudadà romà**. → **status civitatis**

3. Ser **SUI IURIS** → que la persona no estigui sotmesa a cap potestad familiar. → **status familiae**

Concepte de **CAPAX**: trovem que no hi ha en el dret romà un concepte unitari del que anomenem capacitat d'obrar. Nosaltres, amb la majoria d'edat, assolim la nostra capacitat d'obrar. A Roma, amb el concepte de CAPAX que és **equiparable** al concepte de **capacitat d'obrar**, no és un concepte unitari, sino que a Roma ens trovem aquest concepte de CAPAX que atribuïm a la persona en atenció a si la persona tindrà la capacitat per a realitzar determinats actes concrets. Llavors podem parlar del concepte de CAPAX **si la persona té responsabilitat davant d'actes dolosos, o si tindria capacitat o no d'efectuar testaments**. Però en aquest cas, no estem concretament davant de diverses manifestacions de la capacitat d'obrar en tant que, aquest concepte forma part de la dogmàtica jurídica moderna. **És simplement manifestacions que l'ordenament jurídic romà fa a l'individu per poder intervenir en actes concrets.**

- **Capax doli** → capaç de respondre per dol. (mala fe)

- **Capax culpa** → capaç de ser responsable per culpa. (no cal que sigui amb mala fe)

La personalitat

L'adquisició del concepte de personalitat. Roma reconeixia la institució de l'esclavitud, llavors dins de **l'estructura jurídica de Roma no trovem el concepte modern de la personalitat.**

Però trovem també petits indicis dels drets de la personalitat:

IUS IMAGINUM: dret que es reconeixia als **familiars** de **poder reproduir la imatge dels seus avantpassats**. I aquesta capacitat de reproducció de la imatge, portaria al **concepte modern de la defensa de la pròpia imatge**. Llavors, aquests drets de la personalitat s'han d'analitzar des de la perspectiva dels conceptes ètics i socials de cada moment.

Des del punt de vista de la regulació d'aquesta existència del concepte actual de persona (CAPUT), el circumscribim també dins dels 2 fets jurídics que coneixem → **naixement + defunció**.

EL NAIXEMENT

Des del punt de vista del **naixement**, Roma ja ens trovem una normativa que encara està vigent a l'actualitat. Es demanen **3 requisits pel fet jurídic del naixement**:

1. El **naixement efectiu de la persona** → la separació del nadó del clàustre matern.

2. El **naixement viu** amb la problemàtica de la medicina romana per determinar quan s'havia produït aquest naixement en vida. Per un costat, **es debatia si era suficient el crit del nounat o si era suficient una simple manifestació de vida del mateix**. Venia a ser aquell criteri de viabilitat que teníem en el CC fins fa 10 anys, en que demanava aquella supervivència del nadó durant un termini de 24 hores. A Roma, no va establir aquest requisit de termini que comentem.

3. El de la **figura humana** → recollia el código civil fins a la última reforma produïda al 2011. El naixement determinava en el moment d'aquella persona començava la seva existència. Però també a Roma trovem situacions en que avui per avui podem determinar el moment de la concepció i per altra banda la salvaguarda de drets en favor del **nasciturus**. En el període de concepció, podia afectar o no que un nadó tingués la consideració d'esclau o no. Per què **hi havia la norma posterior que si durant algun període de l'embarç l'esclava havia tingut la condició de lliure, el nadó també ho era**.

En relació amb la figura del nasciturus, a Roma ja estableix aquesta figura per salvaguardar determinats drets en favor d'aquest **concebut però no nascut**. No trovem a Roma una regulació exhaustiva com la que tenim actualment en el nostre ordenament jurídic relatiu a matèries com és el dret hereditari o les donacions. Tenim només un **principi general de salvaguarda en favor d'aquest nasciturus**. Es nomenava un **CURADOR VENTRIS**: era el **protector**. No per anar a controlar les situacions de salvaguarda dels drets

del nasciturus, sino que **se li nomenava només en efectes de salvaguardar els possibles drets (drets espectants) que pogués tenir aquest nasciturus.**

No trovem a Roma la figura equiparable al actual Registre Civil. Va començar l'església amb els registres de vaptisme. Només en l'època final de l'imperi es creen els orígens del Registre Civil però només relacionat amb la inscripció de fills legítims.

la MORT

És el moment en que apareix la **desaparició de la persona**. **No trovem al dret romà la figura relativa a la declaració de mort.** És a dir, la normativa que ha de permetre considerar difunta a una persona desapareguda. El **motiu de la inexistència d'aquesta figura** poden ser **2**:

1. El fet que els **medis de localització** de la persona eren **pràcticament inexistents**, i per la **facilitat** en que es podia produir aquesta **desaparició**.
2. El fet que **avui per avui**, la declaració de mort ha de permetre, entre d'altres, regularitzar **situacions de beneficis de pensions per viudetat**. En canvi **a Roma**, hem de tenir present que el **matrimoni era simplement una situació de fet i per tant aquesta institució de la declaració de defunció no tenia la importància que podria tenir actualment**.

Trovem normativa també relativa a la **PREMORIÈNCIA** i la **COMORIÈNCIA**. Pensem que a Roma si va tenir una vigència de **1300 anys**, és **diversa** la **regulació** que trovem de determinades institucions. Així, a Roma, **davant** de la **impossibilitat de determinar** la **premoriència** de persones, **es va considerar que totes havien mort en el mateix temps**. En aquell moment, des del punt de vista forense, es donava la impossibilitat sobint de saber qui havia mort primer. En canvi, **en el dret justinianer trovem regles per determinar la premoriència** → regles que avui per avui encara trovem en determinats jurídics. En aquestes normes justinianes trovem presuncions en atenció a l'edat i al sexe de la persona per determinar qui va morir primer. Així, **el puber sobrevivia al pare, el pare sobrevivia al impuber (que encara no ha arribat a la pubertat), i l'home sobrevivia a la dona**.

La capacitat d'obrar

A l'igual que veiem avui, el concepte de l'edat. A Roma, amb diverses corrents per determinar l'instrument que ens havia de determinar la capacitat d'obrar des del **punt de vista de l'edat**.

Per un costat **es discutia** si era **suficient la maduresa sexual** de l'individu o si necessitaven un **element ja més objectiu** com és el de **l'edat**. Pel que fa a l'edat, calia un anàlisi forense. Regia un criteri objectiu com tenim avui per avui de tal manera que s'establia l'edat dels **homes als 14 anys** i a les **dones als 12 anys la pubertat**. Aquest criteri objectiu va quedar fixat per justinià de tal manera que quedava establert aquest criteri objectiu que determina l'edat.

EDAT: Amb anterioritat, els **menors d'aquesta edat no tindrien capacitat d'actuar**. Aquesta arribada a l'edat de **18** implicava una **capacitat d'obrar total**, tot i que al llarg de l'evolució de Roma, aquest criteri va anar evolucionant al considerar-la que era insuficient envers al principi de protecció i defensa del menor d'edat. De tal manera que **es va arribar a establir normes dirigides a evitar perjudicis a les persones víctimes d'engany fins a l'edat dels 25 anys**.

SEXE: Pel que fa al **sexe**, trovem a Roma la **màxima discriminació** per raó del sexe. La dona està subjecta permanentment a l'autoritat de l'home. Ja sigui per què està **subjecte al PATER FAMILIAS** o per què era **subjecte al seu marit** en cas de matrimoni. Aquesta **cessió d'autoritat del Pater familias en favor del marit** es diu **MANUS**. El matrimoni, però, no tenia per què implicar aquesta cessió de l'autoritat del pater familias en favor del marit, en tant que **era possible que a la dona es mantingués sota l'autoritat del pater familias malgrat aquesta celebració matrimonial**.

Aquesta situació de sumissió de la dona la trovem ja a les 12 taules, tot i que es va anar moderant com a conseqüència lògica de l'ordenament jurídic. I en **cas de viudetat**, quedava sotmesa al nomenament d'un

tutor → **TUTOR MULIERIS**. Aquest tutor no tenia la funció de la protecció de la dona, sino que tenia per **objectiu la protecció patrimonial**. Havia d'estar present en els actes dispositius que la dona vidua pogués portar a terme.

ENFERMETAT MENTAL: FURIOSI → **situacions de demència**. Era una altra situació en que el dret romà establí regles per fixar o no la seva capacitat d'actuació. Els dements, afectats d'una malaltia psíquica, **no tenien capacitat per intervenir en negocis jurídics**. No obstant, ja trovem a Roma una institució que tenim també en el nostre ordenament jurídic. És la figura de l'**interval lúcid art. 421.9 CCC**. Pel que fa referència al testament, aquesta persona afectada per aquesta malaltia també a Roma **podia emetre declaracions de voluntat i es declaraven vàlides dins d'aquest interval lúcid**.

PRODICALITAT: PRODIG → s'està referint al **fill que malbarata el seu patrimoni**. Aquesta figura es contemplava al nostre ordenament jurídic, i aquesta figura contemplava protecció del seu patrimoni ja que el malgastava en **perjudici del patrimoni familiar**. **Aquesta figura és desapareguda** per motiu d'aquestes noves **reformes de setembre de 2021** relativa a la protecció de persones amb discapacitat. Amb l'objectiu que la persona pugui malbaratar el seu patrimoni de tal manera que a l'igual que veiem a la nostra legislació ja derogada, **la figura del prodig quedava limitada la seva capacitat d'actuació dins del ius commercium**. Per tant, s'adoptaven **mesures que limitaven** la seva capacitat de **disposició patrimonial**. A l'igual que al nostre ordenament jurídic, tampoc el dret romà establí mesures de protecció de la persona. El **prodig mantenia la seva capacitat d'actuació personal**, quedava només **afectada** la seva **capacitat dispositiva patrimonial**.

La ciutadania

Cives Romani

El **ciudadà romà per excel·lència**. El concepte de persona d'avui en dia s'atribueix a Roma només al ciudadà romà. És només el ciudadà romà el que gaudeix de la **plenitud drets**, que hem d'analitzar des de la doble esfera del dret públic i privat.

- **Dret públic**: se li reconeix el **dret de sufragi** o el dret de vot. I se li reconeix el **ius honorum** → dret a participar en la **carrera política** o ser elegit als càrregos de les magistratures.
- **Dret privat**: se li reconeix el ius commercium → **dret a comerciar**, a poder participar en actes vàlids, a celebrar negocis jurídics d'acord amb el ius civile. Se li reconeix el **dret al matrimoni** vàlid. Només el ciudadà romà podia contraure el matrimoni com a tal. **Potestas familia** → només el ciudadà romà pot ostentar la figura del **pater familias**, i la potestad de la família sobre tota la família. **Dret a adquirir la propietat**. **Dret a poder fer testament i a poder ser instituït hereu** → se li reconeix en el dret de successions la capacitat activa de fer testament i la capacitat passiva de poder ser hereu. **Se li reconeix la legitimació activa en els procediments judicials**.

Aquest cives per molt de ser ciudadà romà, no vol dir que altres persones que no tenien la ciutadania romana originària, al llarg de la història de Roma també la podien aconseguir. **Al llarg de la història de Roma altres persones també podien adquirir ciutadania romana**.

Latini

Adquirien la ciutadania romana de **diferents formes**:

1. Per **naixement de pares romans** → **ius sanguinis**. Aquí havíem de distingir si el naixement era fruit d'un **matrimoni** legítim o no ilegítim. En el **legítim**, el fill segueix la **condició del pare** ja que era només el ciudadà romà el que tenia atribuït aquest reconeixement a contraure matrimoni legítim. En el **ilegítim**, el fill segueix la **condició de la mare**. Si la mare era ciutadana romana, se li atribuïa la ciutadania encara que el pare no ho fos.

2. Per via de la **manumissió** → acte pel qual es **concedeix la llibertat a un esclau**. Quan aquest acte de llibertat es realitzava de forma solemne, s'adquiria també la ciutadania romana.
3. Per **disposicions legals** → per exemple, quan es concedia la ciutadania romana a aquella persona que no ho era i se li concedia **com a premi pel fet d'haver col·laborat a destapar actes de corrupció**. (com més ampli era l'imperi, els censors exercien molts actes de corrupció).
4. Per **disposicions legals de caràcter general** → amb el pas de la història de l'Imperi, era més habitual que els emperadors dictessin resolucions per les quals es fes **concessió de ciutadania romana a diverses tribus**. La constitució de **Caracalla (212 d.C)**. Concedeix la ciutadania romana a tots els habitants de l'Imperi.

Els latini, originàriament, són els **ciudadants** que, en algun període de la seva història, la **tribu de la que formaven part va establir pactes** o aliances amb Roma. Serien les tribus que formaven part de tot el **territori** que coneixem avui com **Lacio**.

Aquests ciudadants se'ls hi atribuïa un **règim jurídic proper a la ciutadania**. Se'ls hi reconeixia:

Dret públic: el **dret de sufragi** però **no** se'ls hi reconeixia el **ius honorum**, per tant **no** podien accedir als **càrregos** de les magistratures.

Dret privat: tenien reconegut el **dret de comerç, dret al matrimoni, dret a fer testament i la legitimació activa en els procediments**.

En els latini quedaven inclosos aquells **esclaus** que eren **lliberats sense solemnitat**.

Peregrini

Totes aquelles persones que vivien fora de les fronteres de l'Imperi.

Des del punt de vista de la concepció del dret romà, vindrien a ser les **persones extrangeres**. Per tant, son persones **lliures** en tant que no son esclaves, però no poden ser considerades **ni cives ni latini**.

Aquests peregrini podien formar part de **tribus** amb les quals Roma havia arribat a celebrar un **pacte** de pau i, de ser aquest el cas, **se'ls hi reconeixia el dret a poder regular la seva situació a través del seu propi dret**.

Els **peregrini** que formaven part d'alguna **tribu** que havia estat **destruïda** per algun conflicte bèl·lic i enfrontats a **Roma**, **no** tenien un **estàtus jurídic propi** i tenien **prohibit viure a Roma** o a les seves proximitats. No obstant això, coneixem la figura del **ius gentium** → aquell **dret** que es va formar per **regular** les **relacions** entre els **ciudadants romans** i els que **no** ho eren.

Per tant, a aquests peregrini se'ls hi reconeixia la **possibilitat de regular les relacions** que poguessin mantenir amb els ciudadans romans a través d'aquest **ius gentium**.

Esclau

Aquesta figura té una important **evolució** al llarg de l'imperi romà. És un **element destacat** en la història de Roma tant des del punt de vista polític, econòmic i social.

El motiu és el següent → Roma va **conquerint** nous territoris i provoca l'existència de **grans masses d'esclaus** que s'utilitzaran per l'**explotació agrícola** dels territoris que són objecte de conquesta. Aquest és l'argument de l'esclavitud al llarg de la història de l'home. Una **ma d'obra barata i abundant**.

El concepte d'esclavitud canvia al llarg de la història de Roma:

- En un **origen**, l'esclau és una figura **abundant**, sobretot en el màxim esplendor de l'Imperi. Les **famílies** el que tenien originàriament era **pocs esclaus** o un. I en aquest origen l'esclau té una certa consideració social. I una certa convivència entre l'amo i l'esclau i a la **lleï de les 12 taules**, aquest esclau està **protegit dels abusos** de l'amo.

I veiem en aquest període també la figura de l'**esclau culte**. Principalment d'origen **grec**. Aquest esclau és utilitzat pels patricis com a **pedagog** de la família, o a vegades com a **metge**. I per tant gaudeix d'un **tracte humà** i en certa manera amb un reconeixement dins de la família.

- Aquest concepte d'esclavitud **evoluciona** amb els períodes de **màxima esplendor de Roma**. A causa d'aquesta expansió, són **grans** els **territoris** que són **ocupats per Roma** i també, lògicament, són **grans** les **quantitats de presoners fruit** dels **conflictes bèl·lics** que inicia Roma. Tota aquesta massa de gent és la que porta al període de màxima extensió del concepte de l'esclavitud. I és també en aquest període quan sorgeixen els conflictes i els **enfrentaments de l'esclau front els seus amos**. La més coneguda és la de **Espartacus**.

Aquest enfrontament l'hem d'analitzar no des de la perspectiva de l'enfrontament de classes (revolució industrial) sino una **lluita de l'esclau per què se'l dignifiqui**. Aquests aixecaments porten inevitablement a una **millora social** de la situació de l'esclau.

- Entrant a la fase d'**inici de decadència**, ens trovem en llargs períodes de **pau** la qual cosa implica que **s'estabilitza el fluxe d'esclaus** i, com a conseqüència de la pèrdua de força de les legions romanes, passa que **el que passa a ser esclau és a vegades el propi ciutadà romà** com a conseqüència de les **victories** de les **altres tribus** sobre el territori romà.

A la decadència de l'imperi també entra la **decadència del concepte d'esclavitud**. I a més ens trovem ja amb l'**entrada del cristianisme** dins de l'imperi romà. Tot i que aquest cristianisme des d'un punt de vista filosòfic **defensa una igualtat** entre les persones. No és tampoc un element que vingui a fer desaparèixer el concepte de l'esclavitud. **Està encara massa arraigat** a la consciència de les persones el concepte d'esclavitud. I encara l'esclau **és necessari** l'esclau per la **infraestructura** de l'imperi (cultiu de territoris que encara formen part de l'Imperi romà).

Règim jurídic dels esclaus

A l'**esclau no se'l considera persona**, per tant, **tampoc** se li atorga la **ciutadania**. No té el reconeixement de drets i per tant té la consideració de cosa. Pot ser l'esclau **objecte de compravenda**. No obstant, al llarg del període de la història de Roma, també se li atribueix certs **reconeixements**:

- Podia mantenir una **relació estable de parella**. No té la consideració de **matrimoni** però pot mantenir aquesta relació estable de parella mitjançant la figura de **CONTUBERNIUM** (concepte de relació il·lícita).
- Amb acord previ del seu amo, podia mantenir una **certa titularitat patrimonial. PECULIUM**. En la que aquest esclau podia disposar d'un cert **capital** que destinava a **cobrir** les seves **necessitats**. Però alhora, tot i tenir la titularitat d'un cert patrimoni, tenia la dificultat de que al no tenir reconeguda la capacitat jurídica, no podia actuar ni realitzar activitats comercials. Aquest **patrimoni que pogués disposar l'esclau, era recuperat pel seu amo**. I aquest també es feia **responsable** dels actes en que aquest esclau pogués participar.

L'amo, però, **quedava lliberat d'aquesta responsabilitat mitjançant l'entrega d'aquest esclau**.

Com una persona arribava a ser esclau?

1. El **nadó** que neixia de **mare esclava** era **també esclau**. Tot i que al llarg de la història de Roma va ser objecte de moderació, i **va passar a ser lliure el nadó** o fill de **mare esclava si aquesta havia sigut lliure en algun període** de la **gestació**.
2. Però la principal causa de l'esclavitud, era la **captivitat de la guerra** (presoners de guerra). El concepte d'esclavitud no és únic de la cultura romana → totes les tribus feien esclaus en les seves victòries en conflictes bèl·lics. També va haver **períodes** (de decadència) **en que era el propi ciutadà romà que queia esclau dels seus enemics**. Per tant també el ciutadà romà podia arribar a ser considerat esclau.

Tot i tenir la consideració d'esclau, el dret romà va establir una sèrie de **regles** que venien a **moderar** en certa manera aquesta situació **d'esclavitud** en el ciutadà romà:

- El **ciutadà romà** que era **fet presoner** en mans de l'**enemic** passava a ser **esclau**.
- Si aquest **ciutadà romà moria** en **captivitat**, **moria com a esclau però** aquí el **dret romà va crear la ficció** de tal manera que aquest ciutadà romà (esclau) si moria com a esclau, se'l **considerava mort en el camp de batalla**. Per tant, se li atribuïa la condició jurídica en el moment de morir de **ciutadà amb tots els seus drets**. Això amb l'objectiu de que es pogués exercitar el **testament** que aquest ciutadà romà hagués fet. Si moria com a esclau, moria aquesta capacitat i per tant el seu testament no seria vàlid.
- La **recuperació del ciutadà romà esclau** de la seva **llibertat**. Ve a ser com la situació del declarat mort que se'l localitza en vida. En aquest cas, el ciutadà romà que era fet presoner que se'l considerava esclau, si recuperava la llibertat **no recuperava els seus antics drets tal com els va deixar**, sino que **recuperava** el seu **patrimoni** en l'**estat** que se'l **trovés** però **no** recuperava la **situació matrimonial** que va deixar en el moment de caure presoner.
- **Condemna de la persona per penes greus de causa penal**. En aquest supòsit implicava la pèrdua de llibertat però, tenint en compte que era com a conseqüència d'una condemna penal, **aquesta persona passava a ser de domini públic** → no era esclau d'un determinat amo sino que passava a ser **propietat de la ciutat de Roma**.
- **Passava a ser esclau la persona que volia vendre la seva pròpia persona per un determinat preu**. → per poder satisfer alguns **deutes**.

També l'**esclau podia recuperar** la seva **llibertat**. Vé produïda per l'acte de la **manumissió** → acte pel qual l'esclau recupera la condició d'home lliure, però no necessàriament la condició de ciutadà romà.

Aquesta manumissió es pot portar a terme amb un **acte voluntari de l'amo** o per **disposició legal**.

Les manumissions regulades per **L'IUS CIVILE - de forma solemne**:

- **Manumissió davant del pretor**: acte formal mitjançant el qual el **pretor manifestava la condició d'home lliure de l'esclau davant del seu amo**. L'**amo**, davant d'aquesta afirmació, **guardava silenci**. Aquest silenci implicava el consentiment de la llibertat. **quien calla otorga**.
- **Manifestació de llibertat per un cens**: era el **propietari** el que realitzava la **incripció** d'aquest esclau en el **cens d'home lliure**.
- **Manumissió feta en testament**: era l'amo que en **testament** acordava la concessió de **llibertat per l'esclau**. Pràctica cada cop més habitual com una **forma d'agraïr l'amo a l'esclau els serveis prestats**. Aquesta concessió de llibertat en el testament es podia realitzar per **2 vies**:
 1. **Concessió expressa de llibertat en el propi testament** → era el propi amo el que concedia aquesta llibertat.
 2. **Era una funció que s'encarregava a l'hereu** → l'acte d'alliberament el realitzava el propi hereu.

Les manumissions regulades per **IUS HONORARIUM - de forma no solemne**:

Acreditaven la condició de llibertat de l'esclau **sense un acte formal**. Es podia portar a terme:

- **Per la simple manifestació del propietari davant testimonis**.
- **Per l'acte simbòlic de convidar a l'esclau a la taula junt amb l'amo**.
- **Per una simple carta lliurada pel propietari**.

L'acte de la **manumissió** en **certs moments** de l'Imperi es va convertir en un **problema**, ja que les manumissions més importants van comportar un **desequilibri** des del punt de vista **demogràfic**. I en diversos períodes, es va **limitar la llibertat de manumitir** → es van establir **limitacions en atenció al nombre d'esclaus que una persona tenia i en atenció també a la edat de l'amo**. També la prohibició de

manumissió en **fraus de creditors**. Si l'esclau era un objecte, formava part del patrimoni de l'amo i per tant **aquests esclaus podien servir per cobrir les responsabilitats del mateix**. Vindria a ser el que avui en dia es l'art. 6.2 CC quan parla que no es podrien renunciar als drets en perjudici de terceres persones.

La persona jurídica en el dret romà

Els **conceptes actuals** en el dret **no els podem aplicar** als conceptes del dret romà i per tant, pròpiament dit, **no tenim en el dret romà el concepte actual de persona jurídica**.

La persona jurídica té un **origen molt posterior** en el dret romà a partir de 2 corrents doctrinàries:

Teoria de la ficció (origen llatí): es considera la **persona jurídica com una creació del propi dret**.

Teoria de la realitat (origen germànic): es considera la **persona jurídica una realitat social** i no una creació del propi dret.

A Roma hi ha una **realitat social** en la que **s'agrupen persones i béns i que constitueixen una unitat diferent als membres que la componen**. I davant d'aquesta existència una **regulació que vingui a determinar les funcions d'aquestes agrupacions**. Aquestes agrupacions de persones o bens constituiràn l'**embrió** el concepte de **persona jurídica** que coneixem avui en dia.

És una **personificació** de persones i **béns**, i els **béns** cal considerar-los com una **unitat independent dels membres que la componen**.

LATINAJOS

- ▼ Es pot equiparar al concepte modern de persona
 - caput**
 - ▼ Es pot equiparar al concepte d'incapacitat
 - capitis deminutio**
 - ▼ 3 requisits per la plena capacitat jurídica:
 - **status libertatis** → ser home lliure
 - **status civitatis** → ser ciutadà romà
 - **SUI IURIS** → que la persona no estigui sotmesa a cap potestad familiar. → **status familiae**
 - ▼ Es pot equiparar al concepte de capacitat d'obrar
 - capax**
 - ▼ Tipus de capacitats d'obrar (a Roma) i el seu significat
 - **Capax doli** → capaç de respondre per dol
 - **Capax culpa** → capaç de ser responsable per culpa
-
- ▼ Dret d'una persona de poder reproduir la imatge dels seus avantpassats
 - IUS IMAGINUM**
 - ▼ Concebut però no nascut
 - nasciturus**
 - ▼ Protector del nasciturus
 - curador ventris**
-
- ▼ Cessió del pater familias al marit

MANUS

- ▼ Protecció del patrimoni de la família en cas de viudetat

TUTOR MULIERIS

- ▼ Situacions de demència

FURIOSI

- ▼ Dret a participar en una carrera política

ius honorum

- ▼ Dret a ser el pater familias

potestas familia

- ▼ La identitat nacional s'hereda "per sang" dels pares

ius sanguinis

- ▼ Figura de relació il·lícita mitjançant la qual els esclaus podien tenir relacions de parella

contubernium

- ▼ Certat titularitat patrimonial que podia tenir un esclau

peculium

- ▼ Forma d'alliberament d'un esclau. L'esclau recuperava la seva llibertat (si es que n'havia tingut abans)

manumissió

2. DRET DE SUCCESSIONS

LLIÇÓ 10: Conceptes fonamentals: 1) successió universal; 2) hereditas i bonorum possessio; 3) delació de l'herència; 4) principis successoris romans.

(NO EM VA ENTRAR)

A la família, tot el patrimoni quedava sotmès a una autoritat, el pater familias. Que a través del **manus** o la **potestas**. Tenia una posició de soberania. No el podem comparar amb el pare de família d'avui en dia.

La família per tant quedava estructurada per el conjunt de persones que estaven sotmeses al pater familias. Només era a partir de la mort del pater familias que els fills quedaven llibertats de la sumissió, tenint en compte es mantenia en certa manera al llarg del temps. Moria el pater familias però els membres mantenien una vinculació a través de la **família agnaticia**.

Aquests elements de vinculació, porta a la vinculació de l'estructura familiar més primitiva. Ens porta a la idea de les famílies tribals. Té causa de l'element de protecció que la família tenia en un moment originari. A Roma es regeix com un element de força política.

Aquest vincle no sols donava aquella protecció als membres, sino que també era un element de força a la ciutadania romana. Un element d'unitat.

El poder del pater familias recau sobre tots els elements personals i patrimonials de la família, per tant té un poder unitari que recau per un costat:

- sobre la seva esposa - **manus**
- sobre els seus fills - **potestas o patria potestas**

- domini sobre els esclaus
- domini sobre els membres que no són de la família però que s'incorporen a la mateixa

El pater familia tenia molt poder sobre els membres de la família, fins al punt que podia decidir entre la vida i la mort dels seus fills. Era un reconeixement que se li feia al pare però que no se'n feia ús del mateix, per què el propi dret natural (l'element de consciència) impedia el seu ús.

Tenia inclús la possibilitat de entregar al propi esclau com un element de lliberació de responsabilitats que pogués realitzar, i per lliberar-se d'aquesta responsabilitat se'n feia entrega.

Només es veu a l'època tardia els drets dels fills. De normal, aquests no tenien drets: no podien reclamar aliments al pare.

El pater familias, és l'únic titular de tots els drets que giren al voltant del concepte de la família tant personal com patrimonial. També ostentava el diriem un poder o autoritat religiós. Aquest era l'encarregat de la realització de les cerimònies religioses i el aquest cas, de peticions a les divinitats

.....

S'incorporaven a la família l'esposa a través del **manus**. Permetia a l'esposa incorporar-se a la seva família. Aquesta no sempre quedava independitzada de la família d'on provenia. A vegades quedava totalment deslligada, o a vegades podia permaneixent connectada a la seva antiga família.

Aquest darrer cas era a vegades quan la seva família era adinerada. Però, quan la esposa quedava sotmesa a la nou marit, però en el cas que encara visqués el pare del marit, quedava sotmès a aquest.

Aquest "casament" es podia fer o amb una cerimònia, o amb un document de compraventa.

Els fills permaneixien sotmesos a la autoritat de la **patria potestat** en tant en quant visqués el pater familias, o fins que no hi hagués la **emancipació**. Però hi havia altres vies per poder emanciparse dels pares (començar una carrera religiosa - sacerdoci). Les formes d'alliberament:

1. Mor el pater familias
2. La propia emancipació que el pare podia portar a terme.

Aquest acte de emancipació sempre era un acte dispositiu i vinculat únicament a la voluntat del pare. Només a l'època tardia es modernitza tota la matèria relativa a la emancipació, i es comprèn la possibilitat que fill es pugui emancipar quan un fill pateixi maltractament, o en una clàusula testamentària sempre vinculada al pater familias.

Relació patrimonial

El fill podia disposar del **peculio** - béns que podia tenir el fill que li havien de venir per entrega del propi pare, tenint en compte que aquest patrimoni podia ser utilitzat per fer negocis i es mantenien dins de la pròpia titularitat del fill. En cas de defunció, aquest patrimoni es quedava incorporat al patrimoni del pater familias.

El peculio era una petita quantitat de diners amb finalitat de gaudiment, per a les seves activitats econòmiques i particulars. Però en cas de defunció, sempre tornava al **pater familias**.

El matrimoni també té una estructura jurídica diferent a la d'avui en dia. A Roma el matrimoni és la unió de dos persones de sexe distint per ser marit i muller. Però no tenim el concepte de celebració matrimonial que tenim avui en dia. El matrimoni és una situació de convivència jurídica en la que es fonamenten 2 elements essencials:

- la convivència conjugal
- la **afectio maritalis** (afecte entre els casats)

Però, en aquests supòsits destaca l'afectio maritalis, donat que no és necessària la convivència conjugal. El matrimoni a Roma existeix encara que no convisquin en un mateix habitatge. L'element essencial és el

de **guardar respecte i fidalitat** entre els conjuges.

L'element de convivència és essencialment un element ètic, element en que els conjuges tenen aquesta voluntat de conviure. Inclús el matrimoni es pot arribar a constituir sense la presència física del marit. Però no es podia fer sense la presència de la dona.

No hi ha, l'element de consentiment, formal, de l'acte de celebració del matrimoni. En aquest cas, és una convivència que s'inicia en llibertat de forma a partir del moment que es donen els 2 elements anteriors. Una altra cosa és que en la constitució els conjuges poguessin realitzar un acte religiós d'ofrenes, ... per donar publicitat a la unió entre la parella. Però no hi havia l'acte forma davant de l'autoritat religiosa.

És l'element de l'afectio maritalis el que pot portar a la dissolució del matrimoni. Quan desapareix aquest element, és quan cessa aquest matrimoni. Al igual que tampoc veiem un acte forma a la celebració del matrimoni, tampoc el veiem amb el divorci.

A través d'aquest matrimoni, era l'esposa la que podia quedar incorporada a la família de la que formava part el marit. O podia quedar sotmesa a la família originària. Però aquest element no afecta a la constitució del matrimoni.

La dona, a falta del principi d'igualtat, quedava sotmesa a una o altra persona.

Al ciutadà romà se li reconeixia el **ius conuui**, era només al ciutadà romà al que se li reconeixia el dret de tenir un matrimoni vàlid. Hem d'anar a l'esclavitud per veure el **contuberni**.

Quan parlem de la capacitat, cal la **pubertat** per poder realitzar el matrimoni. Per tant, els **impubers** no podien contraure matrimoni (homes - 14 anys, dona - 12 anys).

Havia d'haver un consentiment dels marits però no des del punt de vista d'acte formal, sino per la voluntat del afectio maritalis i al convivència conjugal.

Però si el marit no era ciutadà romà, en aquest cas feia falta el consentiment del pater familias.

Com a causes d'impediment del matrimoni, no estava reconeguda l'adigamio. L'element de consanguinitat, l'esclavitud dels conjuges o que la persona estigués vinculat a un càrreg religiós, eren impediments.

Hi havien altres impediments, → els militars no podien contraure matrimoni (debiliten l'exèrcit). Tampoc podien contraure matrimoni magistrats amb dones del lloc on eren destinats, per evitar l'excés de vinculació per enfortir el seu càrreg.

Efectes del matrimoni

Situació de l'esposa respecte el marit. L'home no era castigat en cas d'adulteri, però si la dona.

El matrimoni es podia dissoldre, ja que reconeixia la figura del divorci:

- per defunció
- situació d'esclavitud o pèrdua de capacitat del ciutadà romà (fet presoner en un conflicte bèl·lic)

En cas de lliberlització del ciutadà romà, no es restituïa el vincle matrimonial d'abans.

El divorci es podia portar a terme per motiu de pèrdua d'afectio maritalis. Però no suposava cap tràmit formal.

La **repudiació** exercida pel marit: aquest acte tenia com a greuja el fet que era un rebutj del marit cap a l'esposa. Per tant, era un càstig moral del marit respecte la dona. Llavors la dona tornava al seu origen i podia tornar a casar-se. Però el problema era que es feia la repudiació com a **element de vergonya**. Era potestat del marit. Causes:

- que la dona no es quedés embarassada
- indifelitats
- altres causes, però **no és lo mateix que el divorci**

3. PROCÉS CIVIL ROMÀ

(NO EM VA ENTRAR, NO HO VAM FER)

4. COSES

LLIÇÓ 15: Concepte i classes de coses. (patrimoni)

Concepte de coses

▼ Per determinar el concepte de cosa els juristes romans partien de **2 idees**:

- **Concepció material de les coses**: gira al voltant de la idea de **apropiabilitat** (possibilitat de que aquestes coses puguin ser apropiades per part de les persones)
- **Funció social de les coses**: idea que les coses han de tenir una **utilitat econòmica**,... per les persones.

Sobre la base d'aquesta doble idea, podriem definir les coses com a **aquella entitat material o inmaterial que és susceptible d'apropiació per les persones i que està destinada a proporcionar una utilitat**.

El concepte de cosa comença amb dos termes: **bona** (béns) i **res** (cosa).

- **Bona (bé)**:

- En una **accepció natural**, les **coses** que poden oferir una **utilitat**.
- En una **accepció civil**, ens referim al **patrimoni**.

- **Res (cosa)**:

- = **sentit més estricte** → **cosa** corporal susceptible de proporcionar una **utilitat**. Els esclaus estaven inclosos.
- = **patrimoni**.
- = **objecte de Dret** → és la accepció **principal**.

Classes de coses

Les classificarem segons les característiques físiques o externes i segons la seva susceptibilitat d'apropiació per part de les persones

▼ Classificació de les coses:

▼ Classificació de les **coses "EXTRA COMMERCIIUM"**: aquelles coses que estan fora del comerç i per tant no poden ser objecte de tràfic jurídic. **No són susceptibles de tràfic patrimonial**.

Es divideixen en: (1) de Dret diví o (2) de Dret humà

- Coses **comuns**: plaça pública. "**RES COMMUNES OMNIUM**"
- Coses del **poble** "**RES PUBLICAE**": terrenys conquistats.
- Coses **destinades al culte** dels déus: estàtues, ... "**RES EXTRA COMMERCIIUM DIVINI IURIS**"

≠ **coses "INTRA COMMERCIIUM"**: coses que poden ser objecte de tràfic patrimonial.

Éstà a la cúspide de totes les classificacions.

▼ Classificació entre coses **mancipables** i coses no **mancipables**:

a. **Mancipables - "RES MANCIPI"**: Terrenys situats a Itàlia, a més de les servituds que afecten als terrenys situats a Itàlia (dret a aqüeducte,...) **El fund itàlic, els animals de tir i càrrega, els esclaus i les més antigues servituds rústiques són res mancipi**. Per ser transmeses les coses mancipables, requerien d'actes formals:

- **MANCIPIATIO**: acte antic d'adquisició de la propietat. Va entrar en desús.
- **IN IURE CESIO**: acte d'adquisició davant el Pretor.

b. **No mancipables - "RES NEC MANCIPI"**: Coses que estessin fora de la situació física de la península itàlica. Es podien transmetre únicament a través de la **TRADITIO** (entrega material de la cosa).

Eren totes les altres coses no anomenades a les res mancipi.

Aquesta distinció es manté durant tota la època clàssica i va perdent importància quan es crea la acció publiciana (acció que protegia la propietat). **És definitivament Justiniana el que va eliminar tota referència a la RES MANCIPI, substituïnt la transmissió únicament per la TRADITIO, i llavors no hi hauria més distinció.**

La idea de la concepció global de cosa estava molt relacionada a la figura de **família** i al **peculium**. I aquestes idees parteixen de la llei de les **XII taules**. Cal dir que la idea de família significaria el **patrimoni familiar** d'una família romana en concret. I estaria format per **RES MANCIPI**. En canvi, el **PECULIUM** (diners de l'esclau) seria una cosa diferent formada per **RES NEC MANCIPI**. La idea de patrimoni familiar tenia una idea de permanència i el peculium era més transitòri, béns més destinats al tràfic ordinari (diners - SESTERCIO).

▼ Classificació entre coses **mobles** i coses **immobles**:

a. **Mobles**: es poden **desplaçar** d'un lloc a un altre sense que aquest desplaçament afecti a la seva naturalesa.

Béns mobles - **semobens**: els **animals** estaven equiparats als béns mobles.

b. **Immobles**: **no** es poden **desplaçar** d'un lloc a un altre sense que aquest desplaçament afecti a la seva naturalesa.

Als béns immobles es podien distingir entre:

- immobles **urbans**: dins de la península itàlica
- immobles **rústics**

Aquesta distinció durant el Dret Romà mai arriba a tenir la importància que té als ordenaments jurídics moderns.

▼ Classificació de les coses per les seves **característiques físiques**:

a. Coses genèriques i coses específiques:

- **Genèriques**: determinades per la seva **espècie** o **gènere**. Ex: 100000 kg de pomes de diferents tipus.
- **Específiques**: determinades **individualment**. Ex: poma.

b. Coses fungibles i coses no fungibles:

- **Fungible**: tenen la capacitat de ser **substituides per altres de la mateixa categoria**. Determinada pel seu número/quantitat i espècie. Ex: diner → els teus 5 euros són iguals que els meus 5 euros.
- **No fungible**: no està determinada pel seu número i espècie. Ex: El meu ordinador no és igual que un altre ordinador. **Un cuadro, un esclau**.

No s'ha de confondre amb coses genèriques i específiques. El criteri de distinció de les **coses fungibles i no fungibles** és **objectiu**, mentre que el criteri de distinció de les **genèriques i específiques** és **subjeciu**.

c. Coses consumibles i no consumibles:

- **Consumible:** aquella que **s'extingueix amb** el seu ús: Ex. **poma** (consumibilitat natural), **diners** (consumibilitat jurídica)
- **No consumible:** poden ser objecte d'un **ús continuat sense** que aquest ús provoqui la **extinció** d'aquesta cosa. Ex: finca rústica.

d. Coses divisibles i coses indivisibles:

Aquí no s'ha de entendre en el sentit natural, sinó que el Dret Romà ho entén des del **sentit econòmic** (160 Miquel)

- **Divisible:** quan aquesta es pot **dividir** en diferents parts **sense que això afecti** al **valor econòmic** de la cosa.. Ex: diners, barres de metall.

Pot ser divisible no només materialment, sinó que també en cuotes (**copropietat**)

La solució seria obtenint un valor de la cosa indivisible i convertint-la en divisible.

- **Indivisible:** **no es pot dividir** perquè llavors **afecta al valor econòmic** de la cosa. Ex: diamant, animal.

e. Coses simples i coses compostes:

- **Simplex:** tenen existència per si mateixa. Constitueixen una **unitat orgànica independent**. Ex: **esclau**, viga, pedra.
- **Compostes:** configurada per **dos o més coses simples**. Es denomina com **una unitat**. Ex: un **cotxe** és una cosa composta que està feta per diferents coses simples. Aquesta unió **no afecta a la individualitat de les coses**.
- **Universalitats:** aquella cosa que **des del punt de vista jurídic està considerada com un tot global independentment de les coses simples que la componen**. Ex. ramat d'ovelles, herència jacent. Són com unitats abstractes que inclouen inherentment altres coses dins. Segons un text de **Pomponio**, existeix una tercera classe constituïda per agregats de coses homogènies que encara que no estan unides de forma material, formen un **tot únic** per què tenen un **nom comú**. Ex: ramat d'ovelles.

f. Coses tangibles i coses no tangibles:

- **Tangibles:** tenen una **existència física real**. Ex: un ordinador, una ampolla,...
- **No tangibles:** **manca d'existència real o física**. Ex: un dret.

▼ Classificació entre parts **accessòries**, **pertinències** i parts **integrants**:

Primer cal distingir entre coses **principals** i coses **accessòries**.

Cosa accessòria: té una funció instrumental en relació a una altra, la **cosa principal**. La cosa **accessòria** està **subordinada a la principal**.

- a. **Pertinències:** aquelles **coses mobles** que es posen **al servei d'un determinat bé immoble**. Ex: tenim un **tractor** que destinem al servei de la finca. Tot i així, els romans no van arribar a aquesta distinció (162 Miquel) degut a que no tenen la idea de aquests bens mobles siguin immobles per destí.
- b. **Accessòries:** aquelles que estan **unides de forma no gaire permanent** per ser destinades a l'ús del servei d'un bé immoble. **No és definitiu**. L'accessòria en un moment donat es pot separar. Ex actual: disc dur d'un ordinador.

c. **Integrants:** aquelles que estàn **unides de forma permanent per ser destinades a l'ús del servei d'un bé immoble**. Ex: que fiquessim una cabana o un sistema de rec. Són instal·lacions que s'incorporen permanentment.

▼ Classificació de les coses segons la seva **possibilitat d'apropiació:**

*segons **GAYO**

a. **Les coses que pertanyien a algú**

b. **Coses que no pertanyien a ningú: "RES NULLIUS"**

c. **Coses que transitòriament no tindrien propietari:** l'herència ja cent

d. **Coses abandonades:** si una persona no vol una propietat, la abandona. Les coses tenen un titular actual que les abandona, però ha tingut titularitat.

Fruits

Productes naturals generats ordinàriament a partir d'una determinada cosa.

▼ Tipus de **fruits**

- Fruits **naturals:** aquells que es produeixen a través d'un procés natural. Ex: **cries** d'animals, fruits d'una collita.
- Fruits **civils:** aquells rendiments o rendes que es produeixen de determinats béns. Ex: **interès** del diner.

▼ Tipus de **situacions** ens les que ens podem trobar els fruits.

- **PENDENTES:** aquells que encara estan **units** a la **cosa mare**, a la cosa que els produeix.
- **EXTANTES:** ja estàn dins del **patrimoni d'aquell que els reculleix**.
- **PERCEPTI:** aquells que estarien **recollits** per l'**usufructuari** o per una **persona diferent al propietari**.
- **PERCIPIENDI:** els fruits que estan en aquesta situació són aquells que **s'havien de recollir però no es van recollir**.
- **CONSUMTI:** els fruits **ja consumits**. Si he rebut diners ja els he gastat, i si he rebut un corder ja me l'he menjat.

▼ Coses no susceptibles de tràfic patrimonial

"EXTRA COMMERCIIUM"

▼ Coses que sí que són susceptibles de tràfic patrimonial

"INTRA COMMERCIIUM"

▼ Coses comuns

"RES COMMUNES OMNIUM"

▼ Coses públiques

"RES PUBLICAE"

▼ Coses dedicades al culte

"RES EXTRA COMMERCIIUM DIVINI IURIS"

▼ Coses mancipables

"RES MANCIPI"

- ▼ Acte antic d'adquisició de la propietat. Va entrar en desús

"MANCIPIATIO"

- ▼ Acte d'adquisició davant el Pretor

"IN IURE CESIO"

- ▼ Coses no mancipables

"RES NEC MANCIPI"

- ▼ Entrega material de la cosa

"TRADITIO"

- ▼ Petita quantitat de diners que podia tenir un esclau

"PECULIUM"

- ▼ Nom que rebien els animals com a béns

"semobens"

- ▼ Segons aquesta persona les coses es podien classificar segons la seva possibilitat d'apropiació

GAYO

- ▼ Coses que no són de ningú

"RES NULLIUS"

- ▼ Situació dels fruits

PENDENTES

EXTANTES

PERCEPTI

PERCIPIENDI

CONSUMTI

5. DRETS REALS

Concepte

A l'època inicial, no existia una configuració individualitzada de cadascun dels drets reals. Era molt **primari, elemental**, i era el **poder que una persona pogués tenir sobre una cosa**. I era **subjectada** al poder del seu **titular** sense especificar el perquè.

Un dret real és un poder jurídic que exerceix una persona sobre una cosa; regula la Propietat, i els drets i obligacions corresponents a la propietat.

A l'hora d'estudiar els drets reals, hi ha hagut el conflicte de **si a l'antiga Roma realment es va diferenciar entre drets reals i drets de crèdits**. Inclús, **fins a quin punt hem d'utilitzar terminologia moderna per analitzar un dret de fa 2000 anys?** Hi ha dues **visions**:

- Visió de la **docència**: com l'**objectiu** és **transmetre coneixement**, i que el dret romà serveixi d'introducció pel dret privat.
- Visió de la **investigació**: cal **filar** molt **més prim**, i s'han de distingir tres objectius *prima facie* (a primera vista):
 - **Dogmàtica retrospectiva**: quan s'arranca dels **conceptes d'avui en dia** per **projectar**-los sobre les **fonts romanes**.

- **Investigació semàntica:** A Roma, **IUS IN RE** designaria el **dret real**, sense incloure la **propietat**.
- **Topologia dels conceptes jurídics:** la distinció entre drets reals i drets de obligació es basa en la distinció entre accions in rem i accions in personam.
 - **Accions in rem:** acció contra un article o cosa
 - **Accions in personam:** acció contra una persona, un deutor per exemple, per a que torni el seu deute.

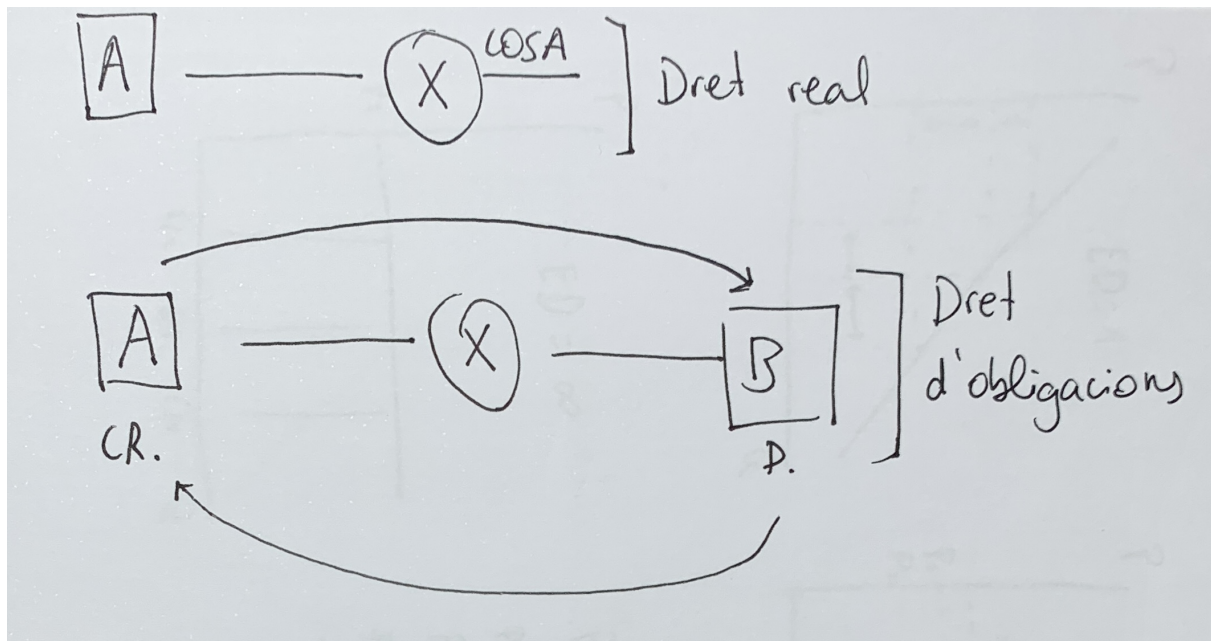
Aquesta és la distinció romana que corresponia amb la moderna classificació entre **drets reals** i **drets d'obligacions**.

Aquesta és la visió romana del dret real.

Diferències entre drets reals i drets d'obligacions/dret de crèdit

Essencialment, se'n deriven les diferències que hi ha entre drets reals i drets d'obligacions.

- **Dret real** és un **dret absolut**, però el **dret d'obligacions** és un **dret relatiu**. Això vol dir que als **drets d'obligacions**, els **subjectes** apareixen **enfrent**. Hi ha un subjecte actiu (creditor) i un subjecte passiu (deutor). En canvi als **drets reals només** apareix el **subjecte actiu**.
- El **dret real** és un **dret oposable ERGA OMNES** (és un dret que tothom té l'obligació a respectar), i el **dret d'obligacions no**.
- En els **drets reals** no hi ha una persona expressament obligada, sino que **hi ha una obligació genèrica envers la titularitat que te algú sobre una cosa**. En canvi al **dret d'obligacions** sí que hi ha una **persona directament obligada**, el deutor.

Característiques

- Drets **absoluts**
- Drets que **es poden oposar, ERGA OMNES**

- En els drets reals **no** hi ha una **persona directament obligada** a realitzar una determinada prestació o activitat.

Conceptes de mancipium, dominium, propietas, possessio

Mancipium: és aquell **poder** que es **reconeix** com a tal **al pater familias sobre** totes aquelles **coses** i **persones** de la seva **família**.

Dominium: ho genera la **jurisprudència**. Aquell poder o **titularitat** que té el **propietari sobre** una cosa o unes **coses concretes**. Podriem definir-ho com **propietas + possessio**.

Propietas: cas en el qual el titular **no és del domini ple**, sino que la titularitat de **l'us de fruit s'ha cedit a un altre** però segueixes sent el propietari. Aquesta titularitat s'anomena **Nuda Propietat**.

Possessio: es refereix a la **tenència** de la cosa. Com a propietari o no. Essencialment és la **tenència material** de la cosa. Tens l'**usufructe**, ets l'usufructuari. L'usufructe és l'ús i gaudiment.

Classificació dels drets reals

- **Drets reals plens:** que tenen **totes les facultats**. El **domini**. La **propietat**
- **Drets reals limitats:**
 - **Servitud**
 - **D'ús** o de gaudi
 - De **garantia (hipoteques)**.

Drets reals plens

La **propietat**. El **domini**. Tenen totes les facultats. Hi ha un **dret real plè únic**, que és el dret de propietat, ja que abasta totes les facultats que pot tenir algú en quant al domini

Drets reals limitats

No obstant, hi ha **drets reals limitats**, que són drets parcials que es té sobre una cosa aliena. Podem destacar:

Servituds

- **Servituds:** són els **serveis permanents** que es constitueixen entre **2 finques veïnes** per voluntat dels seus propietaris. Aquest dret sobre cosa aliena, consisteix en que **el titular d'una finca que s'anomena predi o finca dominant, se li reconeix un dret sobre l'altra finca sobre la qual es constitueix la servitud, que s'anomena finca servent**.

De tal manera que **sobre el predi servent constitueix una servitud el predi dominant**.

Si hi ha una finca que per sortir d'aquesta, s'ha de passar per una altra finca → la finca dominant és la primera finca de la qual no es pot sortir sense passar per una finca aliena, mentre que la finca servent és la que fa un camí per a que hi hagi accés a la finca dominant.

Evolució

L'**evolució** d'aquestes és la següent:

- **Inicialment**, aquestes servituds tenien un **caràcter agrícola**. Les agrícoles més essencials eren les de:

- **Pas**
- **Aqüeducte**
- Amb el **dret clàssic i justinianer**, s'introdueixen servituds de **caràcter urbà** → **distàncies entre construccions**, ...

Principis

Hi ha una sèrie de **principis** que s'han de tenir en compte a l'hora d'observar una servitud:

- **No** es pot constituir una **servitud amb una cosa que ja es meva**.
- **La servitud sol pot tenir per objecte un deixar fer o un tolerar**. No pot consistir en un fer. La servitud només pot consistir en que una persona deixi passar i que jo no faci una cosa, no en que jo pugui fer una cosa.
- **No pot haver una servitud sobre una altra**. Si ja hi ha un camí, no faré un camí a sobre.
- **La servitud segueix el destí de la finca per què aquesta és un dret accessori**.
- La servitud ha de ser **possible**.
- Normalment tenen **caràcter permanent**.

Classes de servitud a Roma:

- **Rústiques**: servitud **de pas** (camí), servitud **d'aigües** (aqüeducte), servitud **de pastures**, altres servituds **menors** → servitud d'extreure calç, sorres,...
- **Urbanes**: servitud de **vertent d'aigües pluvials**, servitud de **recolzament de mur o viga**, servitud de **llum i vistes** (si jo tinc un edifici i tinc dret de vistes, un edifici no em podrà tapar les vistes, i si tinc servitud de llum, l'edifici que es construeixi davant no em pot tapar la llum.)

Constitució de servituds al dret clàssic:

- Per **mancipatio**: transmissió de coses mancipables (res Mancipi).
- Per **reserva**: si jo transmeto la meua propietat però em reservo la meua servitud per fer algo.
- Per **llegat**: atribució hereditària.
- Per **usucapió**
- Per **adjudicació amb judicis divisoris**.

Constitució de servituds al dret clàssic i justinianer:

- Per **pacte**
- Per **llegat**
- Per **adjudicació**
- Per **reserva**
- Per **tolerància**
- **Vetustes**: constituïdes per temps immemorials. Que no sabem des de quan existeix
- Per **prescripció adquisitiva** (usucapió)
- Per **constitució tàcita** o per **destí del pater família**.

Extinció de les servituds:

- Per **confusió**

- Per **renúncia**
- Pel seu **nou ús** (dret classic 2 anys, dret justinianer 10/20 anys depenent de si està present/abscent).
- **Acord de les parts**
- **Desaparició de la utilitat** o finalitat de la servitud (**non usus**)

Accions per defensar les servituds:

- **Vindicatio servitutis**: acció confessòria. El propietari del fund servent, que discuteix la existència de la servitud. És que el pretor, **si algú m'està pertorbant la possessió de la servitud, el pretor em donarà la raó.**
- **Acció negatòria de servitud**: per **poder defensar que algú no te una servitud.**

Usdefruit

- **Usdefruit**: el **dret real sobre una cosa aliena, inalienable i temporal, de usar i disfrutar d'una cosa inconsumible i de percebre els seus fruits. Deixant aquesta cosa inalterada pel que fa a la seva substància i al seu destí econòmic i social.** S'anomena **SALVA RERUM SUBSTANCIA** → Dret a usar una cosa aliena, percebre els fruits d'una cosa aliena, però sense poder-la modificar, i també deixant inalterable el seu destí econòmic i social.

Hi ha 2 subjectes:

- **Usufructuari**
- **Nud propietari**: conserva la propietat, només es desprén d'alguna de les seves possessions.

Evolució:

- **Inicialment** estava específicament fet per les **vídues**, per a que poguessin utilitzar els béns del seu marit mort.
- **Després** es va anar **ampliant**.

Constitució:

- Per **llegat**
- Per **concessió del pretor**
- Per **adjudicació**
- Per **reserva**
- Per **pacte** (els que estaven fora del sòl itàlic)

Durant el dret justinianer

- **Estipulació**
- **Tradició**
- **Tolerància**
- **Prescripció**

Després estaven els **usdefruits legals**.

Al final de l'evolució del dret romà, es constitueixen els **quasi usdefruits**: era la **possibilitat de que es pogués utilitzar l'usdefruit sobre coses consumibles**. I també s'introdueix durant aquesta època la

cautio usufructuaria: garantia que s'exigia a l'usufructuari per a garantir que retornaria la cosa usufructuada en el mateix estat en que se li va donar.

La extinció de l'usdefruit es pot produir:

- Per **mort o pèrdua de capacitat de l'usufructuari**
- Per **finalització de termini**
- Per **confusió dels drets** del propietari i l'usufructuari
- Per **destrucció de la cosa usufructuada**
- Per **no ús de l'usdefruit** (2 anys en el dret clàssic, de 10/20 anys en el dret justinianer)

Garantia

- **Garantia:** el dret real de garantia, són al hipoteca i la penyora. I es pot canalitzar a través d'un contracte o penyora
 - **Hipoteca:** sobre **bé immoble**. Es constitueix un dret de garantia preferent a favor del creditor sobre un objecte que és un bé immoble. De tal manera que si el deutor no paga, el creditor hipotecari pot anar en caràcter preferent sobre el bé immoble que s'ha hipotecat.
 - **Penyora:** sobre **bé moble**. Quan el deutor entrega una cosa moble al creditor com a garantia que complirà amb la seva obligació de tal manera que si no ho compleix, el creditor pugui quedar-se o vendre el que se li ha donat com a penyora.

Els romans conceben la prenda i la hipoteca com una institució unitària, englobant les dues amb el nom de **pignus**, basant-se en la mateixa fórmula.
 - **Fiança/Fiducia:** quan **algú** es compromet a pagar o complir quan no ho fa el deutor principal. Si jo dec un préstec, i no el pago, el meu fiador el pagarà (podrien ser els meus pares). Implica 2 accions: **acte formal** i **acte informal**, i desenvolupa un **efecte real** i un altre de **obligatori**.

Altres drets:

- **Enfiteusis:** dret real **sobre cosa aliena, alienable i transmissible**, que **consisteix a tenir el gaudi ple i absolut sobre una finca aliena pagant un cànon anual**. L'imperi romà ja està bastant evolucionat. La diferència amb l'usdefruit és que aquí **no és gratuït**.
- **Dret de superfície:** dret real **alienable** que consisteix amb **tenir la disponibilitat plena i exclusiva sobre un terreny que pertany a una altra persona**. És una cosa **molt habitual**, que també **s'aplica amb el subsol**. És com si jo vull construir una casa en un terreny que no és meu, jo puc constituir el dret de superfície. El **màxim termini del dret de superfície és de 99 anys**, i després el propietari es quedaria l'edifici.
- **El dret d'ús:** és diferent de l'usdefruit. És un **dret personalíssim**, personal, per tu i per ningú més. **No és transmissible**. És el dret que **se li concedeix a algú de poder utilitzar una cosa per les seves pròpies necessitats o per a que li sigui d'utilitat**.

Aquí **només tinc el usus**, però **no el fruit**. En canvi al usdefruit tinc el usus i el fruit. Se li aplica subsidiàriament el règim jurídic de l'usdefruit.

És un dret personal, intransferible, i només abasta el dret a usar i no a percebre els fruits.
- **Dret d'habitació:** de **caràcter personal i intransferible que contempla el dret d'un altre a habitar una casa aliena per satisfer les seves necessitats d'habitació i les de la seva família**.

Si jo tinc dret d'habitació, és un dret personal, i només puc ocupar aquella casa per satisfer les meves pròpies necessitats i les de la meva família. És com un dret d'ús, però per un habitatge.

LATINAJOS

- ▼ Designa el dret real, sense incloure la propietat

IUS IN RE

- ▼ Acció contra un article o cosa

Accions in rem

- ▼ Acció contra una persona, un deutor per exemple, per a que torni el seu deute

Accions in personam

- ▼ Dret que tothom té l'obligació de respectar

ERGA OMNES

- ▼ Poder que es reconeix com a tal al pater familias sobre totes aquelles coses i persones de la seva família

Mancipium

- ▼ Ho genera la jurisprudència. Aquell poder o titularitat que té el propietari sobre una cosa o unes coses concretes.

Dominium

- ▼ Cas en el qual el titular no és del domini ple, sino que la titularitat de l'us de fruit s'ha cedit a un altre però segueixes sent el propietari.

Propietas

- ▼ Es refereix a la tenència de la cosa. Com a propietari o no. Essencialment és la tenència material de la cosa. Tens l'usufructe, ets l'usufructuari.

Possessio

- ▼ Mode de constitució de servituds en temps molt antics, arcaics

mancipatio

- ▼ Desaparició de la finalitat de la servitud

non usus

- ▼ Acció de reivindicació de la servitud

Vindicatio servitutis

- ▼ Fet que en l'usdefruit, no es pot modificar ni es pot alterar el destí econòmic i social de la cosa que estàs usant.

SALVA RERUM SUBSTANCIA

- ▼ Usdefruits en els que es permet utilitzar coses consumibles

quasi usdefruits

- ▼ Garantia que s'exigeix a l'usufructuari

cautio usufructuaria

- ▼ Nom que rebien conjuntament al món romà tant les hipoteques com les penyores

pignus

- ▼ Dret a usar però no a percebre els fruits (en llatí)

usus

La possessió civil: el corpus i el animus

La possessió és un fet que **implica la tinença material d'una cosa**.

Possessió natural: ha d'haver-hi el **corpus**

Possessió civil: ha d'aver-hi un element més. **L'ànimus**, que és la **voluntat del posseïdor d'adquirir aquella cosa** que està adquirint. És la única possessió que serveix per **usucapir** la propietat de la cosa posseïda. **Si he posseït una cosa i actuo com si fos meva**, jo estic actuant com si fos l'amo de la finca. Si **passa un temps davant la llei sense que el propietari reclami** la finca i si jo actuo com a propietari, puc passar a ser el propietari. Es diu la **usucapió**.

Pèrdua de la possessió

Deixes de tenir la tinença material de la cosa. Passa per 2 motius:

- Quan la **tinença material desapareix. (corpus)**
- Perquè **desapareix la causa que serveix de base de la possessió. (ànimus)**

Accions de defensa de la possessió - TUTELA de la possessió

La **possessió**: és una situació de fet. Aquella situació o relació que té una persona en vers d'una cosa. Quina relació? una relació de tinença material que una persona té envers una cosa.

La possessió és un dret real. I és protegit a través dels **INTERDICTES** - **es discuteix el fet mateix de posseir, no el dret a posseir**:

TUTELA DE LA POSSESIÓ

Es basa en l'**imperium del magistrat**. Així la possessió no es protegeix amb accions, sinó que amb **interdictes**.

- **RETINENDAE POSSESSIONIS:** l'interdicte de **reterir la possessió**. Es produiria quan algú vé i et reté la possessió.
 - ▼ Aquí hem de distingir **2 tipus** d'interdictes:
 1. Retenir la possessió de **béns immobles (UTI POSSIDETIS)**
 2. Retenir la possessió de **béns mobles (UTI UTRUBI)**
 - ▼ **Qui està legitimat** per reclamar aquest dret?
 - **Concessionaris** de l'**AGER PUBLICUS** (béns de domini públic)
 - **Propietaris** de la cosa (civils o bonitaris)
 - **Precaristes** o concessionaris a **títol gratuït**. Aquell que se li ha deixat una cosa sense pagar res.
 - **Creditors pignoratícs:** dret real de **penyora**, donar una garantia. Són les persones que t'estàn guardant la propietat com a garantia.
 - **Depositaris d'una cosa litigiosa:** per evitar que quan una persona a la qual se li ha depositat una cosa, aquesta cosa la puguin retenir. Llavors té dret a defensar el seu dret de retenir. Ex: hi ha un cotxe en conflicte, i llavors mentre dura el judici, el que té el dipòsit té dret per reclamar la retenció de possessió.

- **Aquells que haguessin embargat la cosa que s'està pertorbant:** si algú t'ha embargat una cosa, té el dret a defensar-se amb aquest interdicte de retenir la possessió.

▼ Qui no té el dret?

- **Depositari ordinari**
- **Arrendataris ordinari**
- **Comodataris**
- **Usufructuari**

En el cas del **detentador**, té una cosa però no la posseeix. Ex: persona que passeja un gos.

- **RECUPERANDAE POSSESSIONIS:** interdicte de **recuperar** la **possessió**. Es produeix quan ja m'ha prés una cosa, i per a poder recuperar-la. Per poder recuperar la possessió.

▼ Podem recuperar una cosa de la qual tenim la possessió de **2 formes**:

- **UNDE VI:** de forma violenta.
- **UNDE VI ARMATA:** de forma violenta però amb armes.

▼ **2 tipus** d'interdictes:

1. Si algú en perturba la possessió d'un **bé immoble**, i el **vull recuperar (UTI POSSIDETIS)**
2. Si algú em perturba la possessió d'un **bé moble**, i el **vull recuperar (UTI UTRUBI)**

- **ADIPISCENDAE POSSESSIONIS:** interdicte **d'adquirir** la **possessió**.

Interdictes **hereditaris**:

- **QUORUM BONORUM:** si jo accepto una herència, i soc hereu de **tots els béns**.
- **QUORUM LEGATORUM:** si jo accepto una herència, i soc hereu d'**un bé determinat**.

LATINAJOS

- ▼ Paraula llatina per la tinença material de la cosa

corpus

- ▼ Paraula llatina per la voluntat de posseir una cosa

animus

- ▼ Interdicte de retenir la possessió

RETINENDAE POSSESSIONIS

- ▼ Interdicte per coses immobles

UTI POSSIDETIS

- ▼ Interdicte per coses mobles

UTI UTRUBI

- ▼ Béns públics

AGER PUBLICUS

- ▼ Interdicte de recuperar la possessió

RECUPERANDAE POSSESSIONIS

- ▼ Recuperar la possessió de forma violenta

unde vi

- ▼ Recuperar la possessio de forma violenta amb armes
unde vi armata
- ▼ Interdicte de adquirir la possessió
ADISCIPENDAE POSSESSIONIS
- ▼ Als interdictes hereditaris, quan heredes tots els béns
quorum bonorum
- ▼ Als interdictes hereditaris, quan heredes un bé
quorum legatorum

La propietat

Concepte: és aquell dret real que atribueix al seu titular el **poder més ampli possible** sobre una cosa.

Contingut de la propietat

- Dret a **utilitzar la cosa (usus)**
- Dret a **disfrutar i obtenir els fruits de la cosa**
- Dret a **disposar de la cosa**
- Dret a **posseir la cosa**
- Dret a **defensar-se de qualsevol atac contra la seva titularitat**

Si tu ets propietari d'una finca la pots usar, els fruits te'ls pots quedar, la pots posseir, la pots vendre o llogar, i si algú te la ataca tu la pots defensar.

Per això es diu que la propietat és l'únic **dret real plè**.

A Roma es parla de la propietat com el domini. **El domini és el dret a disposar sobre la cosa a menys que ho impedeixi la força o el Dret.** - NOODT

Classes de propietat

- **DOMINIUM EX IURE QUIRITIMUM:** aquell que el propietari havia de reunir les següents condicions:
 - **Ciudadà romà**
 - Havia de ser una **cosa moble o immoble situat amb territori/sol itàlic**
 - Que la cosa hagués estat **adquirida d'un altre propietari**
 - Que s'haguessin adoptat per aquesta **transmissió** les **formalitats** previstes legalment:
 - a. **Mancipatio**
 - b. **Traditio**
 - c. **In iure cesio**
- **DOMINIUM IN BONIS HABERE (propietat bonitària):** el pretor atribueix la **titularitat a aquell que tingués la tinença de la cosa contra el propietari civil que li va entregar sense realitzar un negoci jurídic solemne**. Si una persona em donava una cosa sense un negoci jurídic solemne (ni mancipatio, ni in iure cesio, ...)

La diferència fonamental és que l'únic que estarà protegit per l'**acció reivindicatòria** és el **dominium ex iure quiritium**.

- **Propietat provincial:** és protegida per una acció similar a la reivindicatòria.

- **Propietat dels peregrini:** per poder defensar la propietat dels no romans amb l'acció reivindicatòria.

Limitacions del dret de propietat

Voluntàries: imposades pel propietari de la cosa.

Legals: li venien **imposades al propietari per la mateixa llei**, per diverses raons. Per **raons religioses**, per raons **edilíquies** (vol dir que hi ha normes en relació a l'altura dels edificis, a l'estètica,...), **limitacions per la condició de finques confinants per la ribera d'un riu**. Per raó de **l'explotació de mines**.

Les limitacions del dret de propietat es poden distingir entre:

- **D'interès privat:** les **XII taules** permeten l'entrada al fund del veí per recollir glans en dies alterns. També permeten **tallar branques del fund veí si aquestes "molesten"**. Hi ha accions per evitar que es canviï el curs natural de les aigües,...
- **D'interès públic:** **no** existeix una **institució** de caràcter **general** com la **expropiació**, però sí que hi ha **casos particulars** d'expropiació, equiparable a la normativa moderna.

Copropietat/Condomini

Quan **varies persones són titulars de la mateixa cosa** o el mateix dret. O quan una persona o un dret pertany a més d'una persona.

En el **dret clàssic**, predominava la idea de **propietat indivisa**. En el **dret justinianer**, es relaxa aquest concepte de la idea de que **cadascún dels copropietaris era titular** no d'una part concreta, sino **d'una quota** d'aquesta cosa. Sobre el total de la finca, tindria un **percentatge**. **Tots son propietaris del tot**, però amb una quota de participació sobre el tot corresponent al dret de cadascun d'ells.

Depèn de la quota:

- La **possibilitat de divisió** de la cosa.
- La **possibilitat de disposar** que té cadascun dels copropietaris de la cosa.
- La **participació** de tots ells en les **despeses** de la cosa.

Per tant hi ha una **indivisió de la cosa**, no està dividida. Si la cosa és divisible, com ara el diner, sí que es pot dividir. Però en quant una finca, no es pot dividir. Però hi ha una situació: **transformar una cosa indivisible en divisible, i els diners es poden dividir**.

Això s'anomena **ACTIO COMMUNI DIVIDUNDO: acció de divisió de la cosa comuna**. És una acció imprescriptible: **ho pot fer qualsevol dels copropietaris i no s'hi poder negar**. I llavors provocarien la finalització de la indivisió:

- **Venent la finca, i dividir els diners.**
- **Adjudicar la finca a algun d'ells** → que aquest **compensi** als altres.

Per tant, els romans van configurar la copropietat a partir de dues notes: (1) la **cuota ideal** i (2) la **possibilitat de sortir de la situació d'indivisió**.

LATINAJOS

- ▼ Classe de propietat en la que el titular era ciutadà romà, la propietat estava en fund itàlic, transmissió solemne,....

dominium ex iure quiritium

- ▼ Classe de propietat en que la transmissió no havia estat solemne

dominium in bonis habere

▼ Acció de divisió d'una cosa comuna

actio communi dividundo

Adquisició de la propietat

Pot tenir lloc de dos modes diferents:

Mode originari

- **MODE ORIGINARI:** el que adquireix la propietat no l'adquireix d'una altra persona. **Ningú li transmet la propietat. No hi ha un titular anterior.** El dret a la propietat sorgeix **ex novo**. Hi podem situar:

MODOS ORIGINARIOS DE ADQUISICIÓN DE LA PROPIEDAD (Continuación temario dº reales) JOSE LUIS ZAMORA MANZANO

ART. 609 cc. "La propiedad se adquiere por ocupación." ART.610 cc. " Se adquieren por la ocupación los bienes apropiables por su naturaleza que carecen de dueño, como los animales que son objeto de la caza y pesca, el tesoro oculto y las cosas muebles abandonadas.	A1 - Isla nacida del mar A2 -La isla nacida del río público en terrenos limitados A3 -Caza y pesca: animal salvaje o domesticado que pierda el animus revertendi o costumbre de volver. A4. Botín del enemigo.		
A)OCUPACIÓN: forma originaria de adquisición que consiste en la aprehensión por parte del sujeto adquirente de una cosa que no pertenece a nadie "res nullius" con la intención de hacerla propia.	A5 Cosas abandonadas(res derelictae) A6 Tesoro (v. art. 351C.c.) Requisitos. Cosas de valor, encuentro fortuito y que no exista memoria de quién era su titular.	Reparto: -Fundo propio =todo al descubridor -Fundo ajeno = mitad para el descubridor y el resto al dueño del fundo. Igual criterio si el fundo es de dominio público	
B) ACCESIÓN. Se produce cuando el propietario de una cosa principal adquiere lo que se le une o incorpora natural o artificialmente, bien sea ésta una res nullius o de otro propietario. La accesión puede ser definitiva o provisional según las cosas sean o no separables. Art. 353 C.c. la propiedad de los bienes da derecho por accesión a todo lo que se le une o incorpora, natural o artificialmente	B.1 De inmueble a inmueble (incremento fluvial). -Aluvión: incremento por depósito de sedimentos. -Avulsión: incremento por segregación de trozos de tierra. Ver si hay o no adhesión orgánica. -Alveus derelictus= mutación de cauce, -Formación de isla en fundos ribereños no limitados.	B.2 De mueble a mueble. Ferruminatio= unión metales Scriptura= lo escrito accede al dueño del papel. Pictura= lo pintado o colores a la tabla o la inversa según proculeyanos Textura= hilos adhesión al tejido. * si el que hace la unión es propietario de la cosa accesoria puede oponer una exceptio doli a la reivindicatoria del propietario para que éste le indemnicé.	B.3 De mueble a inmueble Principio a aplicar: <i>superies solo cedit</i> . Lo plantado, sembrado y edificado accede en favor del dueño del terreno. (Excepción que exista un derecho de superficie)
C) ESPECIFICACIÓN: Es un caso originario, se adquiere una cosa nueva por la elaboración de una determinada materia.	Otras formas: D) CONFUSIO = mezcla sólidos, líquidos. E) CONMIXTIO: mezcla monedas.	F) FRUTOS: el propietario los adquiere por separación, el no propietario por percepción, en este último caso hay que ver si es o no de buena fe.	

- **OCUPACIÓ:** és una forma originària d'adquisició que consisteix amb **l'aprensió per part del subjecte d'una cosa que no pertany a ningú. RES NULIUS.** Exemples d'ocupació:
 - **ILLA** nascuda en el mar o en els rius, que pertany als titulars dels territoris més propers. Hi ha una **acció voluntària d'ocupació**.
 - **ANIMALS** que siguin objecte de la caça o la pesca. Al dret romà hi ha 3 tipus d'animals:
 - **Animals salvatges:** per **ocupació sense límits**.
 - **Domesticats:** originàriament són salvatges, però són domesticats per l'home. Podrà ser **ocupats quan deixin de ser domèstics**.
 - **Domèstics:** **no poden** ser adquirits per **ocupació**.
 - El **BOTÍ** de **l'enemic**: si aniquilem un regne enemic, el podem **adquirir per ocupació**.
 - El **TRESOR**. Però complint uns **requisits**:
 - **Que no existeixi memòria de qui hagués sigut titular**
 - **Que tingui valor**
 - **Que s'hagi trovat per casualitat**

El problema del tresor és **cóm es reparteix**:

- Si **el que trova** el tresor és **propietari** de la finca → **se'l queda**
- Si es produeix a una **finca aliena o una finca pública** i es trova el tresor → la **meitat pel descobridor i la meitat pel propietari**
- **ACCESSIÓ**: es produeix **quan el propietari d'una cosa principal adquireix aquella cosa que s'uneix naturalment o artificialment a aquesta cosa principal**. Ex: si una persona es trova una funda d'un iPhone i la posa al iPhone, la adquireix. Aquesta acció pot ser:
 - **De immoble a immoble**: fa referència als **increments de terra fluvials**:
 - **AL·LUVIÓ**: és aquell increment que es produeix a les finques confinants de les lleres dels rius pel **diposit continuat de sediments**.

- **AVULSIÓ**: és el que reben per una acció brutal i brusca de la força d'un riu. Per exemple, una **riudada**.

- **ALVEUS DERELICTUS**: canvi o mutació de la llera (cauce) del riu.

- **FORMACIÓ D'ILLA:** tenim el riu, i **pels sediments es va formant una illa**. Pertany als propietaris riberencs. En aquest cas, hi ha una **actuació aliena, imposada per un fet natural**. Només pel fet de que la illa apareixi al teu, ja es teva.

- **De moble a immoble** (edificació o sembrament en sòl aliè)

- **De moble a moble (ferruminatio i plumbatio, textura, scriptura i pictura)**

- **ESPECIFICACIÓ (specificatio):** quan tu **adquireixes una cosa nova perquè has transformat una determinada matèria**. Si jo he agafat una matèria, com ara fusta, i he fet una guitarra. Llavors puc adquirir aquesta guitarra. Si tinc raim, i elaboro vi, el vi el podré adquirir.

Llavors **si la matèria no es meva, dependrà de si el subjecte ho ha fet de bona fe o de mala fe**.

- **CONFUSIÓ:** quan es **barregen líquids d'una mateixa espècie**. Si barrejem aigua, sorra i ciment, farem formigó. Llavors dependrà de si s'ha fet a bona fe o mala fe, ... Podem barrejar or i níquel, un don simon i un ribera. **Si barrejem dos barrils d'oli diferents**.
- **CONMIXTIÓ:** quan es **barregen sòlids**. Quan hi ha una **confusió de monedes**. Unió de **coses sòlides**. **Quan unim el contingut de dos sacs de blat**.
- **ADQUISICIÓ DELS FRUITS:** perquè **l'adquisició dels fruits és una conseqüència directa derivada de la propietat del bé que produeix els fruits**. Ex: si tinc una plantació de préssecs, i soc propietari de la cosa que els produeix, m'autoadquireixo la propietat dels préssecs. Ningú me la transmet, ho puc fer jo sol automàticament.

Mode derivatiu

- **MODE DERIVATIU:** **l'actual titular ho fa per què li transmet una altra persona que era titular de la cosa o el dret**. L'adquisició no es produeix per primer cop per part seva, sino que **s'adquireix d'un altre titular anterior**. Hi podem situar:

- **Mancipatio:** és el mode **més antic** d'adquirir la propietat de forma derivativa. Es va instal·lar al **dret clàssic** → **no existia la moneda**. Per tant o es canviava una cosa per una altra o es donava un objecte per peces de bronze.

És un **acte solemne** en el qual intervenien **5 testimonis** i era un negoci que **únicament** estava reservat als **ciutadans romans púbers**. Amb una excepció, podien intervenir els fills dels esclaus que actuaven en nom del propietari. Aquesta va referida a la **transmissió de coses mancipables - res mancipi**.

Això implicava que **el propietari actual de la propietat transmetia de forma solemne la propietat a l'adquirent**. La mancipatio quedava reservada als **negocis** jurídics de la **família** en les **transmissions testamentaries**. El transmissor garantia la transmissió ja que a l'adquirent se li reconeixia el **dret d'evicció** (acció que **se li reconeixia al adquirent quan perdia la cosa transmesa**, com a conseqüència que apareixés una altra persona amb un títol de propietat preferent). A través de l'evicció es pot anar en contra del que transmet el bé per a que indemnitzi al transmissor que s'ha quedat sense la cosa.

Això es va mantenir durant el dret clàssic, però amb el **dret justinianer** va **desapareixer** la mancipatio i va **aparèixer la traditio**. Justament es va deixar d'utilitzar aquest mode de transmissió per què arrossegava **costums simbòliques** que en l'època arcaica sí que havien tingut utilitat però ja no el tenien, i llavors hi havia "rituals" que no tenien utilitat. **En el seu origen, la mancipatio era una compraventa al comptat**.

A més, la mancipatio només es porta a terme quan es compleixen les condicions, però no es pot incomplir. És una **norma constitutiva**.

- **In iure cessio:** acte **d'adquisició que té lloc davant del pretor**. És un procés transmissiu fingit en el que el propietari de l'objecte no contesta, i llavors s'aplanaria a la pretenció de l'adquisició de

l'adquirent → **el que calla, otorga**. A la mancipatio no intervé el pretor.

S'aplica tant a les **res Mancipi** com a les **res nec Mancipi**, i en quant a la seva evolució, aquesta té una **aplicació** molt més **restringida** que la mancipatio per la gran **dificultat** que hi ha per **convocar** al **pretor**. Si poden convocar a 5 amics, per què haurien de convocar al pretor?

- **Traditio**: és l'entrega oposada en disposició de la cosa per l'acord de voluntats entre el **transmitent** i l'**adquirent**. Si jo tinc un cavall, i ella vol un cavall, si els dos estem d'acord jo li puc transmetre el cavall.

S'aplica a les **res Mancipi** i també a les **res nec Mancipi**.

Les **formes** de traditio:

- **Inicialment**, s'exigia l'entrega material.
- **Posteriorment**, neixen altres tipus de tradició que donen a entendre que aquesta posada a disposició ja es produeix:
 - **Tradició simbòlica**: es **senyala la cosa** que es transmet. Es marca la cosa.
 - **Tradició longa manu**: es manifesta **on està la cosa**.
 - **Tradició brevi manu**: es fa per **conveni**, per acord. Consta en un acord la tradició.

Per a que la tradició sigui **vàlida**, ha de tenir una **justa causa (iusta causa tradicionis)**. Aquesta ha de tenir un element base que justifiqui aquesta tradició:

- La **voluntat** de **donar** la cosa.
- La **voluntat** de **donar en préstec**.
- La **voluntat** de **vendre**.

Per a que la tradició sigui efectiva, ha d'existir com a base d'aquesta tradició una causa.

Lo més important i destacat de la traditio és que és la **transmissió** de la **propietat** acompanyada d'una **iusta causa**. Cal: **entrega de la cosa + iusta causa**.

La regla general diu que has de ser propietari per poder transmetre la propietat per traditio, ja que lo normal és que el propietari tingui la **potestas alienandi (poder de disposició sobre la cosa)**, però pot passar, segons Gayo, que el propietari no tingui la potestas alienandi i la tingui una altra persona, per això no es pot limitar al propietari.

- **Usucapio**: consisteix amb l'**adquisició de la propietat per l'ús continuat de la mateixa**. Si jo utilitzo un cavall com si fos jo l'amo, però no ho soc, passat un temps puc passar a ser propietari.

El seu **règim jurídic** ha estat **diferent** al llarg del temps:

1. Durant l'època de les **XII taules**, la usucapio era d'**1 any**.
2. **Més tard** va passar a ser **2 anys**.

I la usucapio havia de quedar **dins del àmbit de la llei**. Tot el que sigués ilegal o **extracomercium**, **no estaria amparat** per la usucapio perquè estaria viciat.

3. Amb el **dret clàssic**, la principal novetat que cal destacar és la introducció de l'**acció publiciana**. Era una acció que **es concedia al posseïdor de bona fe per defensar la seva possessió davant d'aquells pertorbadors que no fossin el legítim propietari**. Llavors en el cas del dret clàssic s'establiran:
 - a. **2 anys** en els **béns mobles**
 - b. **10 o 20 anys** en els **béns immobles**, depenent si estem posseïnt en acte present o absent. Si el propietari contra el que actua la usucapio està **present**, serà de **10 anys**, i si està **absent**, serà de **20 anys**.

Cal destacar que en aquesta època apareixen dos tipus: (1) la **usucapió del propietari bonitari** (ve a subsanar el fet que no s'ha fet una transmissió solemne, amb mancipatio o in iure cesio) i (2) la **usucapió del posseedor de bona fe** (transmitida per una persona que no tenia la **potestas alienandi**).

4. Amb el **dret justinianer** hi ha una usucapió per les finques provincials, es reproduïa la usucapió passats els 10 o 20 anys depenent. Finalment Justinià introdueix una **prescriptio de 30 anys**. **Depèn** a vegades la **bona fè**.

*si estic en concepte d'arrendatari, no puc reclamar la usucapió.

LATINAJOS

- ▼ No hi ha titular anterior

ex novo

- ▼ No pertany a ningú

res nullius

- ▼ Canvi o mutació de la llera del riu

ALVEUS DERELICTUS

- ▼ Accessió de moble a moble

ferruminatio i plumbatio, textura, scriptura i pictura

- ▼ Especificació

specificatio

- ▼ Mode més antic d'adquirir la propietat

Mancipatio

- ▼ Mode d'adquirir la propietat que s'ha de fer davant del pretor

in iure cesio

- ▼ Mode d'adquirir la propietat que és l'entrega oposada en disposició de la cosa

Traditio

- ▼ Manifesta on està la cosa

Traditio longa manu

- ▼ Es fa per conveni

Traditio brevi manu

- ▼ Requisit per a que la tradició sigui vàlida

iusta causa

- ▼ Poder de disposició sobre una causa

Potestas alienandi

- ▼ Mode d'adquirir la propietat que es basa en l'ús continuat de la cosa com si fos meva

usucapio

- ▼ Acció que es concedeix al posseedor de bona fe

acció publiciana

Accions en defensa de la propietat/accions de domini

TOTES AQUESTES ACCIONS, PRÀCTICAMENT, ESTAN CALCADES EN L'ACTUALITAT.

Protecció de la propietat civil

ACCIÓ REIVINDICATÒRIA: és una acció que reconeix al **propietari no poseedor per dirigir-se contra el poseedor no propietari per què li restitueixi la cosa**. Quan parlem de poseedor no propietari parlem d'un poseedor **que no té causa justa per posseir**.

La **legitimació activa** la té le **propietari no poseedor**. La **legitimació passiva** la té le **poseedor no propietari**. Aquest, més endavant - amb Constantí, haurà de nomenar el **actor** (persona de qui va rebre la cosa)

L'acció reivindicatòria **tendeix a obtenir la restitució de la cosa** o el **pagament** del seu equivalent en diners.

- **CONSEQÜÈNCIES de l'exercici de l'acció reivindicatòria:**

El poseedor no propietari **haurà de restituir la cosa amb tots els seus fruits i tots els seus accessoris**. S'haurà de fer també una **liquidació de les despeses** que s'hagin pogut fer amb la cosa. S'haurà de distingir entre les que siguin de **caràcter necessari, útil i voluntari**.

La **liquidació** dependrà de si el poseedor és de **bona fè o de mala fè**.

- **Responsabilitat del DETERIORAMENT de la cosa:**

La responsabilitat del poseedor dependrà de si el poseedor és de **bona fè o de mala fè**.

- **INTERDICTE QUEM FUNDUM:** es pot exercitar **davant el pretor**, davant el qual es pot donar la següent situació: hi ha un **poseedor que posseeix un IMMOBLE** però **no és el propietari**. **Es reclama la possessió, però el que la té no ho defensa**. Llavors el **pretor et torna l'immoble directament**.

- **ACCIÓ EXHIBITÒRIA:** va referit a les **coses MOBLES**. És per identificar el poseedor no propietari contra el que es reclama. **Per saber si té la cosa que es reclama**.

Protecció de la propietat pretòria

El pretor va protegir dos supòsits:

- a. **Propietari bonitari**

- b. **Posseedor de bona fe**

Ambdós són casos de **possessio ex iusta causa ad usucapionem**

ACCIÓ PUBLICIANA: aquella que es concedeix davant del pretor al **propietari bonitari** per que pugui recuperar la possessió. Passava en el cas en que **l'adquirent d'una cosa per traditio ex iusta causa hagués perdut la seva possessió abans de consumir-se la usucapió**, llavors en aquest cas el pretor li concedia la **acció publiciana**.

- Si era el **propietari bonitari** el que exercitava aquesta acció, aquest **s'imposava al propietari civil**.
Propietari bonitari > Propietari civil

- Si era el **poseedor de bona fe** el que exercitava aquesta acció, el **propietari civil s'imposava**.
Posseedor de bona fe < Propietari civil

Altres accions (però no són en defensa de la propietat)

ACCIÓ NEGATÒRIA: acció que pot exercitar el **propietari civil** per **negar l'existència de drets que es pretenen tenir sobre la seva propietat**. Ex: la més habitual és l'acció negatoria de servitud. Si jo tinc una

finca, i un propietari vehí vol passar per la meua finca per anar a la seva finca, puc acudir a l'acció negatòria per a que deixi de pertorbar el meu dret de propietat. O **si jo tinc el dret a percebre els fruits d'una finca, i una altra persona agafa els fruits, puc exercir l'acció negatòria.**

Efectes:

1. **Declarar** que la **cosa** està **lliure de càrregues**
2. Que el **pertorbador reposi** la cosa a la **situació anterior**
3. Obtenir una **garantia** per evitar futures pertorbacions

ACCIONS SOBRE RELACIONS DE VEHINATGE: solucionar **controvèrsies entre finques vehines**. Dins d'aquestes accions, tenim:

- a. **Acció d'afitament de finques:** si hi ha 2 finques, A i B, i hi ha una discussió pel territori límit entre les dues finques. Llavors s'ha d'afitar el punt divisor. Té la finalitat **d'establir els límits separatoris** (per mutu acord, o el pretor) → **judicium o actio finium regundorum**

- b. **Interdicte de recolliment de bellota.** → **de glande legenda**

- c. **Interdictes prohibitoris sobre la tala d'arbres.** → **de arboribus caedendis**

- d. **Acció de contenció de l'aigua pluvial** (si hi ha una finca, i hi ha un diluvi, i el primer propietari desvia l'aigua i destrossa el territori del segon propietari). → **actio aquae pluviae**

- e. **Interdicte del que es fa amb violència o clandestinament.** → **interdictum quod vi aut clam**

- f. **Garantia del dany temut:** acció cautelar. Caràcter preventiu. → **cautio damni infecti**

ACTIO IN HURTO: quan es produeix un furt.

ACTIO LEGIS AQUILIAE: acció que es concedeix a favor :

- a. Del propietari de la cosa danyada.
- b. De la persona que es trova en situació anàloga (posseedor de bona fe).

Es concedeix en contra el que:

- a. Hagués matat injustament a l'esclau aliè.
- b. Hagués causat danys a un quadrúpede de qualsevol classe de bestiar, o a les coses d'una altra persona (ja sigui l'autor del dany o els seus còmplices).

Té com a objectiu reclamar una compensació econòmica que repara el mal causat.

ACTIO COMUNI DIVIDUDO → la divisió d'una cosa comú.

...

- ACCIONS IN REM
- ACCIONS IN PERSONAM

- ACTIO VENDITI
- ACTIO EMPTI

LATINAJOS

▼ Hi ha un posseïdor que posseeix un IMMOBLE però no és el propietari. Es reclama la possessió, però el que la té no ho defensa. Llavors el pretor et torna l'immoble directament.

INTERDICTE QUEM FUNDUM

▼ Supòsits de propietari bonitari i posseïdor de bona fe

possessio ex iusta causa ad usucapionem

▼ Acció d'afitament de finques

actio finium regundorum

▼ Interdicte de recolliment de bellota

de glande legenda

▼ Acció amb l'objectiu de reclamar una compensació econòmica que repara el mal causat

ACTIO LEGIS AQUILAE

6. DRET D'OBLIGACIONS

La obligació i l'acció

La **obligació** a Roma era un **vinde jurídic** que tenia com a funció la de **lligar a algú a complir alguna cosa**. A Roma la construcció jurídica era similar a la de ara, en que la obligació implica l'existència d'una relació jurídica base.

Segons Florentino, ***l'obligació és un vinde jurídic, pel que necessàriament som obligats a realitzar una determinada prestació segons els Drets de la nostra ciutat.***

Segons Paulo, ***la natura de les obligacions no consisteix en fer-nos adquirir una cosa corporal o una servitud, sino que una altra persona quedí obligada a donar-nos algo, a fer algo o a respondre per algo.***

Com a relació jurídica de la relació implicava l'existència d'un **subjecte lligat a un altre subjecte**, de tal manera que entre els dos hi hagués un **vinde jurídic**; un d'aquests subjectes està obligat a realitzar alguna cosa a favor de l'altre subjecte, i aquest pot exigir-lo a l'altre alguna cosa. Aquest vinde és el que s'anomenava **nexum**.

Al dret romà la **idea d'obligació estava lligada amb el concepte d'acció**, a diferència d'avui en dia.

L'objecte de l'obligació és **aquell que un dels subjectes ha de fer a favor de l'altre**. Aquest **objecte** que pot ser variant, pot ser:

- **Dare**: l'obligació de **donar** alguna cosa.
- **Facere**: l'obligació de **fer** alguna cosa.

- **Prestare:** l'obligació de **prestar** alguna cosa.

El **contingut** de l'**obligació** és l'**activitat** que ha de **realitzar** el **deutor**, és a dir, la **prestació**.

La **prestació** pot consistir en les tres accions anteriors. I té uns **requisits**:

1. Ha de ser **possible**.
2. Ha de ser **lícita**.
3. Ha de ser **determinada o determinable**.
4. Ha de tenir **caràcter patrimonial** (evaluable en diners).

En quant a l'**evolució històrica** de les obligacions, destaquen les teories de **BRINZ** i la de **PEROZZI**.

Hi havien també tipus d'obligacions **segons l'objecte**:

- **ESPECÍFIQUES I GENÈRIQUES:** Les **específiques** són aquelles la prestació de les quals recau sobre **cosa individual i determinada**. Les **genèriques**, en canvi, són les que recauen sobre **coses pertanyents a un gènere**, sobre coses pertanyents a una categoria indefinida d'objectes.
- **ALTERNATIVES I FACULTATIVES:** Les **alternatives** són aquelles que **versen sobre dos o més prestacions senyalades**, de forma que el deutor compleix realitzant una de les prestacions i incumpleix no realitzant ninguna d'elles. Les **facultatives** concedeixen al deutor la **possibilitat de lliberar-se** de l'obligació **entregant un objecte divers del convingut**.
- **DIVISIBLES I INDIVISIBLES:** Les **divisibles** són **aquelles que es poden complir per parts sense que això alteri la finalitat econòmica de l'obligació**. Ex:.... Per altra banda, les obligacions **indivisibles** són aquelles que **no es poden complir per parts** per què això implicaria la destrucció de la finalitat econòmica de la obligació.

Segons altres criteris:

- **CIVILS I NATURALS:** a l'obligació **civil** existeix un **vincle obligatori** i una acció que pot exercitar a un altre subjecte. En canvi, a l'**obligació natural** **no existeix aquest vincle ja que falta l'element d'exigibilitat**.

El compliment i extinció d'obligacions

Hi ha 3 possibilitats d'**extinció**:

- **Solutio:** és el **pagament**, **extinció del vincle obligacional**. **Extinció** de les **obligacions** mitjançant el **compliment** pel **deutor** de la **prestació promesa al creditor** en els **termes exactament convinguts**.
- **Satisfactio:** **pagament relacionat amb les obligacions de fet**. Es va utilitzar per identificar, en **sentit ampli, qualsevol acte de contentament del creditor** i, en **sentit restringit, el compliment d'una obligació**. No obstant, **en altres casos solutio i satisfactio apareixen com a una antítesis**.

Pot arribar a haver-hi una confusió entre solutio i satisfactio

- **Solutio pes aes et libram:** una **manera de satisfer per complir l'obligació**. Constituïa un ritual que solemnitzava l'acte de pagar una suma de diners. **El rite del bronze i la balança**

Les fonts de les obligacions

Gayo

A l'època de les institucions de **Gayo** hi havia **2 fonts**: podia sorgir d'un **contracte** o també podia sorgir d'un **delicte**. Podia ser un **acte il·lícit** o furt o podia ser un **acte no il·lícit**, però del qual podia derivar alguna obligació o responsabilitat.

Dret intermig

Amb el **dret intermig** tenim que classificariem les **fontes** com aquelles amb **que neixen dels contractes d'un fet**, i aquelles **que neixen per a un fet**.

Dret justinianer

Dret justinianer: les **fontes** poden néixer d'un **contracte**, dels **quasi contractes**, d'un **delicte**, d'un **quasi delicte**, i per últim poden néixer de la **lleí**. Per a que neixi l'obligació d'un **contracte** es tenia que perfeccionar **fent l'entrega d'una cosa**, mitjançant la **paraula** també es podia perfeccionar, mitjançant **l'escriptura** i mitjançant un **acord**. Els **quasi contractes** són per exemple la **gestió dels negocis agens**. Els **delictes** també són fonts d'obligacions per que **si robes una cosa**, a part de la **responsabilitat penal** (si es que ha causat danys), **hi ha una responsabilitat civil** i neix una **obligació a favor del que ha sofert els danys** en contra del que ha fet el delicte. Els **quasi delictes** són **actuacions** que no constitueixen com un delicte però que sí que són **imprudents**. Però **sense** poder arribar a haver-hi una **responsabilitat penal**. Ex: si algú està cremant palla i es descuida i crema les oliveres d'una l'atra persona, fruit de la imprudència. Les **obligacions derivades de la llei** per què aquesta si diu alguna norma **no la pots infringir**.

LATINAJOS

- ▼ Paraula que representa el vincle jurídic
 - nexum**
- ▼ Variants que pot ser l'objecte
 - **dare**
 - **facere**
 - **prestare**
- ▼ Tipus d'extinció de les obligacions
 - **solutio**
 - **satisfactio**
 - **solutio pes aes et libram**
- ▼ Investigació de l'evolució històrica de les obligacions
 - BRINZ + PEROZZI**

Tipus de contractes

- **CONTRACTES FORMALS:**
 - **Contractes VERBALS:** són els que es generaben **mitjançant la paraula**. Eren 2:
 - **Sponsio:** negoci jurídic solemne **basat en una pregunta i una resposta**, s'aplicava només als **ciutadans romans**. Una **persona promet oralment** la realització d'una prestació a **una altra persona**, que **accepta**.
 - **Stipulatio:** forma evolucionada de la Sponsio, **no era tan solemne** i s'aplicava tant als **ciutadans romans** com als **peregrins**.
 - **Contractes LITERALS:** les obligacons sorgeixen de la **REDACCIÓ ESCRITA DE ACORD ENTRE LES PARTS**. Ex: la transcripció d'un crèdit, anotacions dels llibres de contabilitat.
 - **Nomen transcripticium:** una persona quedava obligada front a una altra mitjançant l'anotació que la segona fa al seu llibre d'entrades i sortides d'una quantitat.

▪ Chirographa i syngrapha

- **CONTRACTES REIALS:** caracteritzats per què l'**obligació** sorgeix de la "**datio**" que és l'entrega de la cosa. **Amb l'entrega de la cosa neix dit contracte.**

- **MÚTU O PRÉSTEC:** contracte **reial, unilateral**, i constitueix un **préstec** de **coses fungibles** o de **diner** amb l'**obligació de restituir la mateixa quantitat i el mateix gènere**. El **mutuant** entrega al **mutuari** la quantitat de coses o diners, i el mutuari té l'obligació de retornar la mateixa quantitat del mateix gènere.

Requisits: ha d'haver un **acord de transmissió** i una **obligació de retornar**.

Característiques: és un **contracte gratuït** però es **poden pactar interessos**.

El mutuant disposa de la **actio certae creditae pecuniae** contra el mutuari per fer efectiva la obligació.

- **CONTRACTE COMODAT:** aquest és un **préstec** el qual té com a **objecte el préstec d'ús d'una cosa**, contracte **bilateral imperfecte (eventualment hi ha obligacions pel comodant també)** de **bona fe** i de **caràcter gratuït**, ja que si no fos gratuït no seria un préstec d'ús. **Comodant** entrega al **comodatari** una cosa per a que la utilitzi i la restitueixi al cap de temps.

Requisits: ha d'haver la **datio** (entrega de la cosa). És **bilateral imperfecte**, per què sorgeixen sempre obligacions per part del comodatari.

Objecte: normalment han de ser béns **mobles no fungibles**. És lo més normal, tot i que també passa amb immobles.

Obligacions: **comodant**, aquell que **deixa la cosa** i **abona** totes les **despeses** necessaries per a la conservació de la **cosa cedida al comodatari**. És aquesta la seva obligació i el **comodatari** (el que reb la cosa) està **obligat a utilitzar la cosa conforme el seu destí** i també té l'obligació de **restituir-la**.

Els **interdictes possessoris** corresponen al **comodant**, no al **comodatari**.

- **DIPÒSIT:** contracte **bilateral imperfecte**, de **bona fe, gratuït** i és el contracte en virtut del qual un **depositant entrega una cosa a un depositari per a que la guardi i després se la retorni en un plaç o quan se li demani**.

Requisits: l'entrega de la cosa. **Datio**.

Objecte: obligatoriament, coses **mobles**. Normalment **coses no fungibles**.

Obligacions: el depositari té l'obligació de **custodiar** la cosa, **sense utilitzar-la**, i de **restituir-la** quan la demani el depositant.

Hi ha dipòsits de **caràcter especial** com ara el **necessari, l'irregular** i el **judicial**.

- **CONTRACTE PIGNUS:** contracte **reial, bilateral imperfecte**, en el qual el **deutor pignoratíci** entrega al **creditor pignoratíci** una **cosa en garantia** d'una obligació, quedant **obligat** el creditor a **tornar** aquesta cosa **quan li sigui satisfet el seu crèdit**.

Es discuteix si és de **bona fe**. Hi ha més inclinació cap a que **no ho és**.

Requisits: **datio**, entrega de la cosa.

Elements: coses **immobles** (hipoteca) o **mobles**.

Aquest dret real es pot fer mitjançant l'acord de voluntats.

Si el deutor no paga i el **creditor ven** la **cosa** donada en garantia, el **creditor** està **obligat a tornar al deutor** el que **hagi sobrat** de la **venta després de cobrar-se el crèdit** i els **interessos**.

- **CONTRACTES INOMINATS:** són en els que les **obligacions sorgeixen fora de l'àmbit contractual**. Les precursors d'aquests contractes són les **actio in factum**.

***Contracte estimatori:** una de les parts entrega a l'altra una cosa per a que la vengui per un preu fixe, permetent al venedor que retingui la quantitat que excedeixi al preu de la venda.

Està la **permuta**, que és el **canvi de la cosa**. *Dono a canvi que donis*

Està el **precari**, que és la **concessió gratuïta d'una cosa**, el **precarista**.

▼ Contractes formals verbals

- **Sponsio**
- **Stipulatio**

▼ Contractes formals literals

- **Nomen transcriptium**
- **Chirographa i sygrapha**

▼ D'on sorgeixen els contractes reals

datio

▼ Acció de la que disposa el mutuant contra el mutuari per fer efectiva la obligació

actio certae creditae pecuniae

▼ Precursors dels contractes inominats

actio in factum

- **Contractes CONSENSUALS:** són aquells en els quals **el contracte es genera de l'acord entre les parts**. Hi ha 4:

- **COMPRAVENDA:** contracte consensual **bilateral perfecte** (sorgeixen obligacions de dos parts) de **bona fe** en virtut del qual el **venedor** s'obliga a entregar una **cosa** al **comprador**, i a garantir-li la seva **pacífica possessió** i **gaudi**, a **canvi** d'un preu en **diners**. És **obligacional** (no crea drets reals, sino que fa sorgir obligacions).

Requisits: **consentiment** entre les parts, objecte que haurà de ser lícit, possible, determinat o determinable. **No requereix ni forma, ni la dato rei**.

Obligacions: la del **venedor** es **donar la cosa** i la del **comprador** seria **pagar el preu**. En quant a la compravenda podem dir que hi ha casos que hi ha pactes especials dins d'aquesta com per exemple el pacte comisorio, ad gustum,...

→ **Pactes a la compravenda:** pactes resolutoris:

- a. **Addictio in diem (millor comprador)**
- b. **Lex commissoria**
- c. **Pactum displicentiae**

Elements:

- **Subjectes** → el **venedor** i el **comprador**.
- **Objecte** → la **cosa** i el **preu**.

Evolució històrica:

- Calia l'**aparició del diner** per poder efectuar una compraventa.
- A l'ius civile arcaic la compraventa la representa la **mancipatio**.

- A l'època republicana ja trovem la configuració moderna de la compraventa com un contracte bilateral,...

Origen: ius Gentium

Accions: **actio venditi** correspon al venedor i la **actio empti** al comprador.

- **ARRENDAMENT - locatio-conductio:** contracte consensual **bilateral** en virtut del qual l'arrendador cedeix a l'arrendatari la cosa o realitza un servei o una obra a canvi d'un preu (**merces**). És de **bona fe**. Es perfecciona tansols amb el **consentiment** de les parts.

Subjectes: arrendador i arrendatari.

Objecte: cosa (**locatio conductio rei**), servei (**locatio conductio operarum**) o obra (**locatio conductio operis**).

Elements:

- **Subjectes** → el arrendador i el arrendatari.
- **Objecte** → la cosa i el preu.

Origen: al **ius Gentium**.

Obligacions i accions: l'arrendador té **dret a cobrar** i l'obligació de **cedir**, i l'arrendatari té com a **obligació** la de **pagar la renda** i la de **restituir la cosa** quan s'acabi el contracte.

- **MANDAT:** contracte **gratuit, consensual**, mitjançant el qual el **mandant** encarga al **mandatari** que realitzi **gratuitament** una activitat en benefici del mandant o d'un tercer. És de **bona fe**. Només requereix el mer consentiment de les parts, i aquest pot ser només tàcit.

Origen: l'origen del mandat està en aquell **dret moral i d'assistència** dins de l'àmbit de la **família**. Està basat també en l'**amistat**. Clàusula **ex fide bona**.

Elements:

- **Subjectes** → el mandant i el mandatari.
- **Objecte** → la **gestió o encàrrec que s'ha d'executar**. Ha de ser una activitat **lícita i determinada**.

Obligacions: el mandatari **ha de complir i rendir comptes al mandant**. Les del **mandant** serien **respondre a** aquelles **despeses** del mandatari en exercici de la seva funció.

Extinció:

- a. Per **execució** de l'encàrrec o impossibilitat.
- b. Per **mort**.
- c. Per **voluntat unilateral** d'alguna de les dues parts.

- **SOCIETAT:** és un contracte consensual **bilateral, plurilateral** en tant a la idea de cooperació, de **bona fe** en virtut del qual dues o més persones s'obliguen a **posar en comú béns i treball** per **dividir** entre ells els **beneficis** i les pèrdues.

La societat no actua com a persona jurídica front a tercers.

Requisits: **acords de voluntat entre socis, aportacions** les quals poden ser monetàries o de treball i per últim que tinguin una **finalitat lícita** i tinguin un fi que suposi un interès comú per als membres de la societat. Ha d'haver-hi un **consens** no només al principi, sino que ha de ser **durador**.

Elements:

- **Subjectes** → els **socis**.

- **Objecte** → els **béns o treball** que els socis es comprometen a portar a terme.

Es **perfecciona** tansols amb el **consentiment**.

Obligacions: aportar diner o treball, responent per evicció i per vicis ocults de les coses que aporten a la societat. Sempre demenent del tipus de societat que es tracta.

La societat es pot **extingir** per **mort** dels **socis** i per la **capitis deminutio** (pèrdua de capacitat), **compliment** de la **finalitat**.

- **QUASICONTRACTES: gestió del negoci aliè**. Aquesta gestió es fa per **iniciativa pròpia**, sense mandat.

Solutio indebiti, el **pagament de lo indegut**. Es produeix **quan algú pensa erròniament que té un deute i el paga**. Al dret clàssic es diuen condicions els supòsits, i aquest supòsit es diu **condictio indebiti**. És com una acció.

Comunitat incidental: condomini resultant de causes alienes a la voluntat dels copropietaris.

- **Transacció**: contracte de **dues parts que es fa per arribar a un acord**.

- **Donatio sub modo**: és la **donació** que **incorpora un element accidental**. Figura particular de donació, caracteritzada per la circumstància que el **donatari** tenia l'**obligació** de **realitzar algun tipus de servei a favor** del **donant** o de **tercers**. **Donació subjecta a una condició**.

LATINAJOS

- ▼ Pactes de la compraventa
 - **Addictio in diem**
 - **Lex commissoria**
 - **Pactum displicentiae**
- ▼ Orígens de la compraventa
 - **mancipatio/ius gentium**
- ▼ Accions de la compraventa
 - **actio vendeti/actio empti**
- ▼ Conceptes llatins de l'arrendament
 - **locatio-conducti + merces**
- ▼ Orígen de l'arrendament
 - **ius gentium**
- ▼ Clàusula de l'origen del mandat
 - **ex fide bona**
- ▼ Situacions que poden passar en els quasicontractes
 - **solutio indebiti**
 - **conditio indebiti**
- ▼ Tipus de donació que ve implicada per una condició
 - **donatio sub modo**